Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 9 ИЮЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 82 (6804). ◆ Мах 3 кап.

ПЯТИЛЕТКА ЮКЪ ЕКЪАЛУШ

ЛоархIамеча халага кхаьчад вай: чаккхдаьннад цхьайтталагIча пятилетка шин шуш ах шуш. ДIахьача хана даьчуьга хьежача къаьсте гуш да вайна ма-рагIдаьннар, ца деш дисар. Из ха хьалйиза я КПСС XXVI съездо хьалхадаьха мохк экономически социальни дегIабоалдеш а Iаламате доккхий декхараш кхоачашдеш тIагIертта баьча творчески балхах.

Цу шерашка вай торжественно белгалдир СССР хьаьв 60 шу дизар, Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу дизари нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россена юкъебаха 200 шу далари, кийчлуш да РСДРП II съезд хиина 80 шу дизар деаде.

КПСС XXVI съездо лаьда юкъ дIахоьцаш КПСС ЦК майски, ноябрьски (1982 ш.), июньски (1983 ш.) Пленумий решенеша, КПСС ЦК Генеральни секретари, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова даьча къамаьлаша вай партенна хаIиъан елар экономика айяра, политико-кхетама, идеологически дакъера болх дIабахьара йола Iаьхкхача хаина лаьрхIа програмаш.

Верригача мехкаца цхьана гIа боахаш хьекай цуй цкъа даякъа дола Нохч-ГIалгIайче а. Шин шерен ах шерен республике шоаза кIезигагIа хинай тIехьаоса предприятеш. Толаме кхоачашъеш я халкъбоахама планеш. Промышленносте продукци маьхала яккхара плани тIехкхоачашъяьй, заданел совгIа из ехкай 40 млн. сома маьха. Хьалда дIадоаккхаш латт агропромышленни комплекса доакъош, жилищни коммунальни гIирсаш хьалделга тIехьадусаш хилар.

Пятилетка дIайолалуш къахьегама коллективаша социалистически декхараш тIалайяр вачахьал-ккен хьашташка хьежжа, шоай торонаш, производственни низалаши, шоай сиежникий лертIа хила беза болхи чоте а эцаш. ИтталагIча пятилетка чIоагIача кIийлених, халкъа боахама хIара дакъе Iоаьча опытах чIоагIIале а дукхаш республика къахьегамхоша дIайолайр социалистически ду. Цунна юкъьебахар городашнарш юрташкарел вовраш нах. Юбилейни социалистически яхье цара нарагIдаьнна гIулакхаш белгалдаьхар республика цхьайолча коллективашта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС нарара кара тела бейракхаш лларца, хIаьта Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIча Россена юкъеба-ха 200 шук дузаш Нохч-ГIалгIайченна елар Къахьегама ЦIеча Байракха орден.

Даьха толамаш кIезига дац, баьзда КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо дIадехарашка дилалача, парте Нохч-ГIалгIай обкома X пленумо белгал ме декхара, вайна хIана а вегаьдац боаъонда, парте дIадехача тайпара тIадиллача гIулакхах бола массане а бехктохкам айбе, общественни производствана интенсификаци ярга, халкъбоахаме бухсоцаш хьехуларaш доккхагIа хиларга дуга наькъаш творчески лохилга Iалашде.

Республике цхьайолча предприятеша Iаьххача хана кхоачашъяц продукци маьхала яккхара заданеш. Из бахьан долаш шин шерен ах шерен дIа ца луш йисай 100 млн. сома маьха продукци. Аллха укх хьалхарча ах шера 14 предприятин вIалла а лоархIаьац къахьегама оасарле айяра планах. Царна юкъе я «Грознефтеоргсинтез» яха объединени, ялата продуктай, «Грозэнерго» яха управлени, экспериментально-механически завод, кондитерски фабрика, кхыяраш. ХIанз а моттигаш я договорий декхараш кхоачаш ца деш. Ялх бетта лаьча кIоарех потребителашта дIа ца луш йисай 22,6 млн. сома маьха продукци.

Дукха кхоачамбоахараш де гIиллош хьалъеча, бахача маха торгови, бытовой гIулакхаш деча.

Дукхача боахамашка хьайбай продуктивность, юртбоахама культурай хьувкъам лоха ба. Масала, Назрановски Шалински районашка 1-ча июлага диллача дIадахача шерарчул 94-и 103-и килограмм кIеагагIа йоаккх шура хIара кхоабеча Iаттагара. Цхьадолча боахамашка бизза найда эпац лоаман даьгIенашка хьайбаш кхабарах. ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да къахьегам вIаштIехьбоаккхача, хьайбаш леладеча а кхоабеча а. Дукхача фермашка леладеш ветеринарни бокъонаш.

1983 шу пятилетка кертера шу да. Тахан вай баьча балхах дукхагIча даькъе тийше хургда цхьайтталагIча пятилетка планаши тIалайца социалистически декхараши толаме кхоачашделга. ХIаьта из вай гIулакхий бокъонда йола программа я. Цо дIадех, воаш ца кходеш, де лерхIачоа тIаберзабаь болх белга, къахьегам дика вIаштIехьбоаккхилга, балха тIа инициатива гойташ, зIамигачун а доккхачун а кхом беш, производственни, къахьегама, технологически дисциплина лакха йолаш хулга.

Къахьегама коллективашка, партийни, профсоюзни, комсомольски организацешка дика тахка деза нарагIдаьннараш, ца деш дитараш, де дезараш, тIехьадусаш хиларал дIадаккхара малагIа наькъаш харжа деза. ХIаьта дерригe а корта ба хIара денна, хIара бетта, хIара квартала йола заданеш кхоачашъяр. Цу тайпарча балхо мара торо лургьяц вайна лерргаIа планаш кхоачашъе, пятилетка заданел тIехьа ца дусаш гIа баха. Из дика кхетадеш хила веза хIара къахьегамхо. Цох тайша да хIара коллективо толам баккхар.

Вай дIахьалхашкахьа ахара керттера цкх саг ва. Цо къахьегаме, политически, социальни хьинар гойтар; из идейно кхийна хилар, дунен лтара хьалха коммунистически общество хьалъечарех ше хилар кхетадар — из вай планаш чаккхйоахаргхиларах бола хьадда тешам.

ХIаьсарча хьалашка идеологически, политико-кхетама болх тоабара керттера лостамаш белгалдаьд КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо парте обкома X пленумо решенешка. ХIаьо вайна хьалхашка латта бехктоххаме декхар да уж декхараш лерргаIа, тIагIертта кхоачашделга. Керда саг, патриоти интернационалисти хьалкхеваро, массане а юкъарча вахара хьал тоадара хьаьнгаIа къахьега деказилгах из дIакхетаваро гIо дерeда вайна хьалхашка латта кертера декхар. Массане а юкъ-ерча балха дика айира. Цу гIуллакх тIадерзадала хила деза партийни организацеш, къахьегама коллективаш, берриге а къахьегамхоша. Болх иштта дIаоттабан хьажа деза, республика пятилетка задани кхоачашъеш, социалистически декхараш толаме кхоачашдергдолаш.

Сиха а кхом беш а чуэца хьувкъам!

ЦIЕНА ЧУЭЦ ЯЛАТ

Эзари кIис бIаьй гектара тIа тураха дIайийна тайп-тайпара культураш я Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхозе укх шера чуэпа езаш. Цо болх бера ипатовций хьисапе ялат чуэпара-транспортни комплекс вIашагIъеллай. БархI звено юкъейоагIа цунна. Кхоъ ялат, раьс чуэцаш я. Царна кулгалдеш совхоза керттера агроном Паршоев Шахид ва.

КIа чуэцаче кораvир из тхона. Кийс комбайн а укхаза болх беш. КIа хьаккари ардари цхьана долаш чуэцаш да.

— ДукхагIдоза ялат хьаккари ардари къаьсте долаш чуда даге да тхо. Цхьабаьда, укхаза, шоана гучча тайпара, йоачано лаьтта Iодужадаь кIа цу хьисапе болх беш чуэца гIипртача дукха доертдоландаь, хьаккари ардари цхьане долаш чуэцаш да. — йоах Паршоева.

Бункера чура ялат машина тIа Iочудоассалара мара ца соцаш болх беш я комбайнаш. Тхо даьхка пхиъалх минут яьлча цхьан комбайна тIера кIай бос бола байракхаг лостаю механизаторо. Цунна тIайода кхай йисте шоай аргIата хьежаш латтача шин машинех цаI.

— ЦIен кIайн бесаш доза цхьацца байракхаг я хIера комбайнерага. Бункер ялатах йизача кIайар лостаю, хIаьта комбайн ехача — цIеяр, — йоах Паршоева. — Ха йоа а ма-ца болх цIена дIабахьа карагIдоалийт цу гIулакхо.

Кузов йизачул тIехьагIа кхай тIарча стана хьатIайоагIа машина. Шофера шийга хьекхоадаьча кхаьта тIаю цхьа йоалуш ду журнала

РЕПОРТАЖ

тIа совхоза халкъа тIаьхожаме группана кулгалдеш волча Ахмадов Ахьмада. Из йоалуш малагIча гIулакха ду ха безам болаш цийга хаттар дича:

— Бокъо йоаш ялата тIакхуьдача кулга цIена боалача наха аьттуе ца балар дукъе, хIара шофера дIахьош дола ялат из малагIча комбайнерага хьайнад белгал а доаккхаш журнала тIа дIаязду ва. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийт ялата лертIа учет е а комбайнерашта юкъе лаьрахча яхьа итог е а, — жоп делар Ахмадова.

Кхай тIарча стане хьалтела «Молния» йоазл. Комбайнерашта юкъе лаьрахча социалистически яхье хьалха Джабраилов Саид шоллагIча моттиге массех ордений кавалер яхаш лелаедеча бригада бригадир коммунист Чаcаев Iимрани воага хьахьонх цо. Ялат чуэцача юкъа комбайна тIа болх бе лаьрхIад Iимрана. 155 гектара тIа ялат хьаккел 450-тонн араш социалистически декхар тIа а эпац.

— Царел а дукхагIа чуийцад ялат хIайа хьекхар оарцаш боахкача комбайнераша Дукиев Мовлден Алдамов Жураьеи, — йоах Паршоева.

Ялат цIена чуэц комбайнераша БIаь метр хургIолаш ниъкъ бича ардахза биса 2 мара кIи ка юробензар тхона. Баьзда, ялат хьекхачул тIехьагIа юса Iоаьгаш боарамол лакхагIа, 16—18 сантиметр хургIолаш я.

— КIа Iоджма уландаь кийсдешад из гIалат. ДIеданкха йиш йолаш я дай. Хьоахарга хьо ялат лаьтта Iодажаьза доапача из цинтa хьоьх, — йоах Паршоева.

Хьекха ялат сердача да тхо. Кертерча агрономо яьхача тайпара, уралатташ хинна кIа хьекхачо юхеIаса юхьагаш боарамга хьежжа 7—8 сантимер мара лакха яц. Найссача мутIарех ухаа кIи касараш комбайнашна «дуеш» сипца хетаду гаьна ра. БорхI машина я болх беш. ТIа пIе вьмпел а ягIаш цаI кха юкъе латт. Цун гуаьхьа гулвенна массех саг ва.

— Дунеев Мовлие комбайн ях из, — йоах Паршоева. ТIа а дала, фу хинад? — хаьттача:

— Ялат лаьттара хьаэцаш болча керха массехк церг кагьенвай-кх, укхаза иичара бенаб ховш доацача кхерIох а кхийтта, — жоп делар цхьанне. — Беха керх хьабаькха даьнад тхо. ХIаьта кердабар дIаоттабара пхиъалх минут мара езаргьяц, — тIатехар тIаккха.

Из да техника доал де, ехача из тоаe деккарийла йолча звенона кулгалдуш вола совхоза мехмастерене заведующи Магомадов Ваха. Цуна новкъостал деш ва агроном халкъа тIаьхожаме группана юкъевоагIа Митриев Ваха, комбайна да Дукиев Мовлди.

— Дага я доапаш ер гIалат нийсдаларр да хала долаш хIама дацх. Яхье сай новкъостел тIехьависа мег со тахан, — йоах Дукиев Мовлде.

Цо аьнача дешаш хьахьокх иккe хьалхе лаккхара, ха ца йоаш болх сиха бера механизаторашна мел йоакхо ю.

Пхи минут ялалехь керда керх тIа а оттабаь кхай тIа ьаьккхар Дукиева шийн комбайн.

ХьатIаккхоач делинъа ха. Ялат чуэцаш боахкарашта кхача бахь. Гаьнашта кIал Iийне Iоховш механизтораш. Чам болаш дов цар ялат чуэцаш боахкарашта кхача доаттабе декхарийла йолча Тасаев Шахида кулгалдеча звенос кийчъяь ма хIама. Укхазe кхай йисте Iийне латт чуийлa хий а долаш йоакхa бешка я.

Механизаторашна хIама нахIоа Iохайше бале а комбайнаш юкъасовфасиш я.

ХIара комбайна тIа болх беш шин саг ва. Царех цхьанне хIама юача юкъа шоллагIчо болх бу, тIаккха хувцалу уж.

...Хадаш яц кхай тIара ялат дахьаш хьатта хьатIахача машинай аргIа. Цуьга хьежжа минут мукъа ца хьалла машинаш увзаш бигIача Аслабеков Хьамида, хьатта заведующе Исраилов Авазуй. ТIатеIIа къахьегаш ба ялат доккъадеш, из цIендеш бола хьатта боахлой а.

Совхоза кулгалхой раьза болаш ба хьувкъама. Иттъ бIаь гектара тIа мукхи 70 гектара тIа раиси яр боахаме. Уж культураш чуийца яьхай. Мукх план 26 центнер болаш 30 центнер баьлар хIара гектара тIара, хIаьта раис плана 12 центнер дукхагIа болаш — 22 центнер. Иштта дика хьийкъад кIа а.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: «Лермонтовский» совхозе из бола ялат чуэцаш да.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

МУКХ ХЬАТТА КХАЬЧАБ

СССР Конституце цIерагIча совхозо кхаш дукхагIа дараш дукха гувнаши бераши а долаш йолча айеннача моттиге дада. ХIаьта дерригаш а хий ца декхаш а да. Цудухьа, дукхьаа вертолета тIа а хайна сигалара Iочу ца хьенача го йиш йолаш иц эррича ялат хьокхаш йола моттига. Цхьан хана болх беш укхаза кхоъ ЖВН-6 яха гетгара лоха ялат хьокха машинаш «Нива» яха ялх комбайни яле а, сага бIарго чулаца йиш яц царех цаI е шиъ мара.

ТIа-тIа чIоагIагIа хьакозаш да мотора а ялат хьатедача аппарага а дешо дола таташ, шорттига гув тIа хьалйоал агрегат. Михо эта а ешт яглаш а цу тIа пIе вьмпел — 1983 шера ялат чуэцача хьалха латтача механизатора знак. Лоралуш, шорттига йода агрегат хьекхача боса гIолла, цийна тIехьа докхха кес а дуташ.

Агрегат лехнаш вагIа Цечоев Султан, боахама эггара опытни механизаторех цаI.

— Шин дийнахь 60 гектара тIа хиина мукх хьекхаб цо, — йоах совхоза директора Идрисов Эме. — Дукха хIама эшнаш цо массел хьакхоб ца Пилаьнкоев Герихана а. Аьхка кхоалагIа йолча жатка хIакхарчоа дика вогIа бу болх. Цу тIа вагIа Костоев Султан. Цо беча балхах гуш да агрегата ремонт е цо лертIа ца яр.

Раьза я воацаш тIатехар директора:

— Хетаргахьа, механизатора ремонт дика ца яра бахьан а дукхагIча даьхье запасной оттхалаш йоацаш хинна хилар да. ХIаьта из бахьан долаш да хIанз, сахдаь ялат хьокхаш латтача хана, тха бола юкъагIбулар. Вакъ долаш да, дика Iалашдаш тхо «Госкомсельхозтехника», хана хьа кхоачашъяц тха заявкаш, эшача боараме а бокъонца тхона эпашъяраш а яц хьакхухьийта оттхалаш. Тхоай низаца Iалашде дезаш хул тхо тхоашта эшараш.

...ХIаьта ялат хьокIаш латтар. Дог сахьат кхы даьлча касарех Iобижар тIехьагIа бIоалагIча гектара тIара мукх. Цу хана 58 гектара тIера мукх хьекхна хьаьнгахьа дIахьекхача участка тIара кхоъ комбайн яр цуьн тIа къасарех улла мукх хьалаиш сордаш.

ХIара сахьат массаза дала дукхагIа хул совхоза тоне хьачухкхухьа мукх. КIаьда на луш болх бора грузовикаш лелхаш болча Дзейтов Мухтара, Болкоев Iазуреица, кхычар. Шоай комбайнаш ца сацийта гIерташ чакхбаьлар уж. ХIаьта пар из де вIаштIехьа я доалар.

Касарех уаза ялат хьа а нIдеш из хьоккхашехьа арда а болабеннача хьалхарча дийнахьа хьалхе яьккхар комбайнераша Пилаьнкоев Исраилен Цечоев Хьамидев. Царех хIаране дIадахьийтар дийнахьа бункер чура 350 центнер ялат.

Ланда мах беш да совхоза. Цудухьа хьалхара участкаш мукъайоалламехьа тросах яьча волокушана ча кхай йисте дIатехкаде болабелар хана бокхагIа а эггара опытнигIа а бола механизатораш Киев Заудин Ваделов Салман. Цига аргIаш ду чахка...

...Дикка боад а бенна, сихьаье седкъаьа къоапзъяьча хана гулдеш комбайнаш а жаткаш а бригада юкъ...

158 гектара тIа хиина берри мукх кхо ца кхоачаш а доацаш йолча хана чуийца баьнна хиларах.

Механизаторашна болча венача КПСС Малгобекски горкома секретара С. Бухадиева дьеъаь бийцар коллектива толам. Ялат чуийцарашта баркал а салам. Цо аьлар:

— Карардар самма йолча йоаьал латтача шера хIара гектара тIа бIаь пунт яхьаш ялат чудена даш. Из кIезига хIама дац, цо хьахьокх берригача лаьтта леладераш шоай низ ца кхобеш къахьийга хилар. Вовкача доархIаме хилар мукх чуэцара болх дика вIаштIехьбаьккхари нуз тешаш лакха хилари. Гуралъа дийна кIа чуэцача а иштта тхаьмаш доахалда оаш.

ШоллагIча дийнахьа Iурра 568 гектара тIара кIа хьакха йолаелар бригада кхоакхе а жатка. ХIаьта комбайнаш? Уж Горькe цIерагIча доалахарча совхоза хьенна балхаш деш а...

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

КЕРДАЧА ХЬИСАПЕ

ХIанзалца цIаккха ца хиначa тайпара сиха дIахьош ба тха районе укх шера кIа-марс. Хьалха лаьрхIа хиначa тайпара, ца бола ялат 13 балха дийнахьа чуда вIаштIехьдаргда хийцца. Цу гIулакхо ший аргIагIа йиш хулийтаргда толашагIа йолча агротехнически хаьашна доакъара дозлагIа из культураш дIае, гураха дIадуьча ялата лаьрхIа, заьа даьтта аха.

Ка бола ялат иштта сиха чуэца вIаштIехьдоалийт из болх групповой хьисапе беш хилара. Масала, шин бIаь гаргга комбайн я района колхозашкен совхозашкен. Царех йиъ комплекс вIашагIъеллар. ХIаранена ялат чуэцаш йола пиша отряди бархI-бархI звено юкъейоагIа. Комбайнашта, автомашинашта, тракторашта технически гIулакх дара, ехача тоапра, довгор чудоттара, цIи яьлча из йоаяра, наьха медицински, бытовой хьашташ кхоачашдара вIашагIъехка звенош а я комплексашка.

Ехача, масала комбайн «Госкомсельхозтехника» районни отделенера болча механикаша, слесараша товю, хIаьта довгор нефтебазера хьа а кхухьаш чудет комбайнашта а ахьча машинашта а.

Техника тоаярах из йолча боахама кулгалхоша ялат чуийцачул тIехьагIа счеташка хьежжа ахча лургда «Госкомсельхозтехникана». Пайда йийцача довгорах ахча лургда нефтебазана а.

Iуйранен делкъанеген шоза нах боацаш кхоаб ялат чуэцача даакъа лоацаш бола вах. Цул совгIа, иштта мах боацаш царна деииад спецбаракъаш а. ХIара комплексе ши-ший бос болаш да уж.

Комплексашта кулгалде оттабаьб КПСС райкома, района агропромышленни объединене балхахой. ХIаьта ерригача комплекса кулгалде штаб вIашагIъеллай. Района «Знамя труда» газета редактора Н. И. Чуликиа керте а волаш информационни центр я цунна юкхъейоагIаш. Дийнахьара боля чакхбаьннача тIехьагIа хIара комплекса комиссара информационни центре хоам бу баьча балхах, нийсалаййта хиннача кхоачамбоацарех, и. кх. дI. Шоай аргIагIа Чуликиа, цунна новкъостал деча КПСС райкома инструктора Ю. Голеева, РАПО агронома М. Дзейтова ялат чуэцара бола хьалхарча дийнахьа иштта баьб хьахьоккхаш бюллетень оттаду Iуйранна. Цуга хьежжа штабо белгалдоаккх малагIча комплексо мичахьа болх бергбе, хьалхарча дийнахьа нийсалийта гIалаташ дIадахара тIаерзаль мероприятеш чакхйоах. КIи-марса балхаш иштта чакхдахаро карагIдоалийт хIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 1500—1600 гектара тIара ялат чуэца, хIаьта хIара боахамо ше къаьстта болх беш хиннача хана, 500—600 гектара тIара мара чудахьацар ялат.

Геттара боккха теркам тIабоалийт ялат цIена чуэцара. ХIара комплексе цу гIулакхага хьожаш лаьрхIа оттабаь нах ба. Масала, дукха ха йоацаш парна гучадалар кхоалагIча комплексе шин комбайна лерагIа кхай тIа ялат дусаш хилар. Цу кхоачамбоацарах цу сахьате хоам бир комплекса кулгалхочунга Путоевга. Цо шийй аргIагIа кхай тIара ара а яьха тоадьчул тIехьагIа мара балха юкъейоаккхийтандар комбайнаш. Иштта из кхоачамбоацар нийсденна хиларах комплекса комиссара информационни центре хоам бир. Цу шин комбайнеро дайийтача гIалатах дийцар районни газета тIа, ерригача комплексашка.

Лоацца аьлча, кIи-марса балхаш групповой хьисапе дар геттара пайдане долга гуш да. Хьувкъам чуэцаш иштта болх бергба оаха дIа ко йодача хала а. Цхьабаьда, цхьацца гIалаташ а нийс делар. Хьувкъам чуэцилга групповой хьисапе вIаштIехьдаккха безам хургболчарна уж дайзача баькъахьа а хургда. Масала, ялат чуэца новкъостал дара республика промышленни предприятешкара шофераш бахкийтаб районе. Районера болча шоферашта, механизатораша санна царца дувца, хьеха, хьалхашна лаьрхIа декхараш уттаде вIаштIехьдалацзар тха, кIи-марс дIаболабенначул тIехьагIа мара уж хьеца бахнарах. Из бахьан долаш групповой хьисапе беча балха раьза боацаш шофераш нийсбелар уйх шера баьхкарашта юкъе. Цул совгIа, керттерча даькъе дукха мукх кхухьа машинаш я царгара праш. ХIаьта района боахамий хьатташка латта тарапаш зIамига доландаь (30 тоннага кхоачаш мукх оаш шиъ мара дац), ялатах етта уж оза вIаштIехьдалац. Цудухьа цу машинех лертIа пайда эца йиш а хилац.

Хьалха, хьувкъам чуэцаш колхозашен совхозашен къаьстта болх баьча хана, хIара боахама хьатта 150—200 тонн мара ялат дахьацар кхай тIара дийнахьа. Из цIенде а доккъаде а кхоайора хьатташка латта техника. ХIаьта хIанз, групповой хьисапе болх беш дийнахьа юкъера лаьрхIача 700—800 тонн ялат дахь хIара боахаме. Из ший ханнехьа чакхдаккха низ дIакхачаш техника. Уж кхоачамбоацараш дIадахара дукха мукх оза таранеш, дукхагIа парг занхдинна йиш бола техника оттае еза хьатташка.

Кхы а цхьа хIама да. Кхай тIара хьатташка, цигара начаахьалккен пункташка ялат кхухьаш машинаш леларгйола наькъаш хьалхе а тоаде деза. Уж дешаш дизза кхоачашдой, групповой хьисапе ялат чуэцилга вIаштIехьдаккхаро боккха пайда бергба.

Б. ЧАГАЕВ,
КПСС Сунженски райкома хьалхара секретарь.

Доакъар — планал совгIа

Республике доакъар Iалашдара месячник кхайкадаьчул тIехьагIа яьржача яхье хьинаре даакъа лоацал сихбенна доакъар кийчдеш ба Назрановски района совхозашкара къахьегамхой.

Тхо да «Экажевский» совхозе. Укхаза хвадонза йоакхо ю хьайбаш тайп-тайпарча доакъарашта Iалашдара. 1500 бежан да совхозе хьатIадоагIача Iай Iаьгара дакха делаш. Совхоза болхлой месячника долча хана кийчъе езаш ба 250 тонн йол, 650 тонн силос, 1500 тонн ча, 100 тонн баьца хьоар. ХIаьта дерригa Iалашде дезар дукха дукхагIа да.

Из лаьрхIа совхозе хьалхенай массехк бIаь гектар тайп-тайпара доакъара культураш. Царна юкъе дикка моттиг дIалоаш дукха доакъар луш йолча рейграс яьча баьцов люцерни, вIашагIабаьча кена горохан баьцаша, кхыча культураша. Уж дика тьнйкъай. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 150 центнер а яхь дукхагIа а моша доакъар довл.

Доакъар кийчдара балхаш дика вIаштIехьдалархьара совхоза къахьегамхой аьттув баьнаб 1 июлe хьатIаотташ 480 тонн йол 2100 тонн силос кийчъе.

Доахан хьалхагIа хиначул дукхагIа да укхаза, цхьабакъда доакъара лаьрхIа 100 гектар лаьтта мара тIа кхайттадац. Цулахьа доакъарах цхьанкха хIама ца доаташ, ха зезьа ца йоаеш къахьегаш ба укхаза доакъар Iалашдераш. Тхо долх № 1 йолча тракторни бригаде. Цига нийсвелар тхона совхоза директор Галаев Ияхъя, партийни организаце секретарь Газдиев Муса.

Хьавар айдена къахьег доакъар кийчдеш боахкача механизаторашна. Цхьа саг вац дарех бала норма дикка тIехкхоачаш ца еш. Цу бахьан яхье юкъе кхувача социалистически яхье дикагIа къахьегашта ахчан премии кхара хайна тела цIе эмпелаш дIаяла венаб бригаде партий организаце секретарь.

СовгIаташ дIалу КИРашца силос хьокхаш боахкача механизаторашта Кашиев Ахьмада, Халухоев Идриса, Гайтов Башира, шофераштa Шанхоев Супьяна, Муцольгов Хьамида, Беков Аюпа, Альдиев Султана, кхыбарашта.

Нах паттахьа де нийсалу йоачаш йолаш. Цу хана механизаторашa шоай техника товю, цунна эша профилактика ю.

Евлоев Бамаггире кулгалдеча бригаде йол кийчъеча косилкаш лелаеш ба коартолаш кхеш бола звеньевойн Итазоя Исраила, Шанхоа Яхьья. Йокъаенна бун хьагулъю Добриев Бек-Хапа, Арапиев Салмана. Цу бригадера механизатораша шоаш хьа а яь йол ферме дIакхухьаш бархI механизм я. Цар тIа болх беш ба Цечоев Илез, Изиайлов Руслан, Беноев Умаггири, кхыбараш. Дийнахьа нормагIа йиь рейс е йовгIача пар бархI ю.

ХIара кIирандийна я ь а берригa совхоза инженерно-технически болхлойн гIуллакхера наха, директор хьалха а волаш, арабоал доакъар кийчдара.

Низ бола техника а йолаш 100 гаргга саг ба укхаза болх беш. Дика къахьег болхлоша Хамхоев Яхьяс, Албогачиева Рукъета, аьлах аргIаш деш боахкача механизатораша Картоев Мухьмада, Толдиев Османа, кхыбараша.

Кхай тIа ба бIайка кхача, латташ «техничка» я, кастгаста йоагIа цига Албогачиев Салмана лелаеш йола автолавка а.

Иштта шоай кхоачамехи торонеш пайда а эцаш хьайбашна доакъар кийчдера цигарча тIанIа хIоттораш. Цхьалча дилаш боахкаш совхоза боахамахи.

А. САГОВ,
тIа соб. корр.

КПСС ЦК ИЮНЬСКИ (1983 ш.) ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЕШ

ПРОПАГАНДИСТА СИЙИ ЛОАРХIАМИ АЙБЕ

Укх деношка «Грознефть» объединене вIашагIкхийттар политически, экономически дешара сета пропагандисташ, партийни болхлой. Цхьан истола тIа вIашагIкхийтта КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеша, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова даьча къамаьло дIадехарашка хьежжа шоай болх эргабаьккха тоабара хьакъехьа паргIата шоаш та хетар дIа-юха оалаш хилар уж. ВIашагIкхетар хьаделлаш лоацца къамаьл дир объединене парткома секретара заместитела А. Л. Чапанова. Цо белгалдаьккхар, КПСС ЦК Пленумо идеологически, политически - кхетама балха дерригача лостамегIа кIоаргга анализ яьлга, из тоабара хоадамболлаш йола рекомендацеш еннилга. Цига хьадда аьннад партийни дешара системе долча кховчамбоацарех а. Вай къамаьл хургда, ЦК Пленуме ма аллара, партийни сердалон сета, массови политически дешара балха стиль тоаярах, занятешкара хьинаре формаш дегIабхувларах, уж дукхагIа практически лостам болаш хилийтарах, начетничествои формализми дIаяккхарах.

Н. М. Павленков. «Старогрознефть» НГДУ партийни комитета секретарь.

— Тха коллективе болх беш я 54 школа, семинар, группа. Цар чулоацц коллективера берригa хIана бац аьнна коммунисташ, дукхагIбола болхлой. Дешар вIашагIехьдаккхарей пропагандистски кадраш кийчъярей гIулакха кулгалделга шиi балха юкъмоттиге лоаттаду парткомо. Дешара процесса лостам телаш я методсовет, уж дешаш коммунистий собранешка дувц, цхьаболча коммунисташа шоашта тIадилла пропагандистски декхар мишта кхоачашду хьожаш парткома заседанешка отчеташка ладувг. Из деча хана теркал шоай творчески плаш кхоачашъеча парна карагIдаьннар фуд, цун ладувгIарий политически къахьегамеи хьинар мел айдениад. Дика рефераташ кийчъьлча ладувгIараштa могаду цар уж шоай коллективашка ешилга, ладувгIарех 160 саг агитатор, 68 политинформатор ва. Цу тайпарча отчеташа чIоагIа айбу пропагандистий бехктокхам, дIахо йодача хана уж каст-кастагIа йийча баккхьа хургья. ДукхагIа теркалде доагIа политзанятей боарам айбара дешаш а, цхьайола занятеш вахарна айхха ювлаза, безаме йоацаш чакхъювл.

Хаттар: Мишта чакхдоах оаша пропагандисташта аттестаци елга?

Н. М. Павленков.

— Из гIулакх хьалха циъара чакхдаьккхад оаха, тхона хетачох, уж берригаш чу а лоацаш, хIара шера де дезац. Цу тайпарча тохкамах хIанз чакхбаха безараш шоай декхар ледара кхоачашдераша духхьашха из болх бе болабеннараши хет сона.

П. А. Радкевич, объединене аппаратерча теоретически семинара кулгалхо, отдела начальник.

— Теори практически декхарашца мишта ювзаргъя лекце доашхача дешаша шоаш хьагойт. Группе чубоагIараш шоай балха декхарашка дешара боарамга диллача цхьатарра хуле заняте дувцар вIашн динагIа кхетадеш хул, цар къамаьл аттагIа хоттаду. ХIаьта тха семинаре дешараш цу тайпара ба ала йиш яц. ЛадувгIарий хьинар айдара мишта лоархIаме де заняти ялеьа пропагандист ше дика кийчвенна хилар.

Хаттар: Проблемни ситуаци кьас хьайна мишта карагIдоал дувцал?

П. А. Радкевич. Цу хьакъехьа яла кийча рецепташ яц са. Бакъда, дукхача шерашка болх беш со кхийттав укхаза эггара хьалха хилаиза даргдоацар пропагандист ше из дара эша говзал йолаш хилар, шоай коллективе латтача гIулакхашта духтIаваьнна хилар долга. Нагахьа санна цу тайпара кийчо йолаш из хуле цун вIашгIехьдоал цу е вокх гIулакхаца вувзаеннача чунга доагIа хаттар дарца къамаьла боагIа лостам бала, производства торонаш хьагучаннара, цун эффективность лакхъяра низкъала моттигаш дIаяхара наькъаш лахара ладувгIарий уйлаш тIаоза. ХIаьта дуьцар хьалхе оттаьча плакаташца, диаграммашца, кхьча гIойтара пособешца чIоагIдеш хила ладувгIарий сакхетаме беркате лераш юс. ТIаккха, шеко ноацаш, занятн безаме а пайда луш а чакхйоал.

Укхаза са хьоаде безам бар доза гIулакхаша чIоагIдеш хилар. ЛадувгIачо занятешка дааьа ладарга, кхьинарга хьежжа оцевка ялара далац гIулакх, из шиъ балха а общественни а декхар мишта кхоачашду, бакъахарча тайпара вахаш вий яхар санна доли гIулакхаш а теркалде доагIа аьнна хет сона. ХIаьта аз кулгалдеча семинаре дешаш ба со санна отдела начальникаш, цхьабола бехктокхаме болхлой, гIулакхера нах. Царна знанеш аларца хьехам лой в кхетам балара бIубенна хилац со. ХIаьта вIашн къоастаде йиш йоаца цун хIама цхьана тарде дикагIа вIашгIехьдоал пропагандиста декхар кхоачашдер кулгалхо хилча.

Къамаьлашкара — хьаддача гIулакхашка

В. А. Хуршудов. «СевКавНИПИнефть» экономически семинара кулгалхо.

— Пропагандиста декхар партбюрон профсоюзни комитетеи гIулакхашца тарде йиш яц. Цу хьакъехьара доалонаш къовстадара гIо ду вайна къахьегама коллективаех хIанз кийчдаь тIайнцача Закона.

Коллектива беча берригача балха чIоагIа влияни ю кулгалхочун моральни облико. Вай дуьцаш дари вахаре леладу гIулакхаши вIашагIкхеташ ца куле из дика гуш хул ладувгIараш. ТIаккха вай яхар хайра теркалдац цар. ЛадувгIараша цхьаза жоп дала ца могаш дола хаттараш хьалхашка уттаду тхона. Тхога наст-наста мехка а республике а латтача гIулакхех лаьца хоамаш доре бангъахьа хетар.

В. К. Кулигин, Октябрьски УБР пропагандист.

— Вай пропаганда ераш дап, кхетам лураш да.

Г. П. Коновалова, «Старогрознефть» НГДУ профкома председатель.

— Тха коммунистически къахьегама школашта кертера латтараш мастераш ба. Царна дика бова шоаш хьехам луш бола нах, цар дика а мела а оагIонаш. ХIаьта царга хьакхашта доагIар дIаала, хардаьннар юхатоха йиш йола а ба уж, вешта аьлча, дисциплина чIоагIъеш ба. ХIаьта пропагандист ше цхьабарех лоархIа ца веш моттиг нийслой партбюрога гIолла ший ладувгIачоа йоагIа влияние е карагIдаргдац цуйна, нагахьа санна из дайза даргдоацаш да воина ше хеташ вале.

Г. А. Дубровин, Грозненски УБР теоретически семинара кулгалхо.

— Со УБР начальника заместитель ва. Из бахьан долаш коллективашца латта гIулакхаш дика довз сона, халкъа дружина дежурство дIахьоча ара ца ваьннар е ныйола ледарло гойтар хьалхе малая ховш хул. ТIаккха заняте вIашагIкхийттача аьттув бола моттиг нийсъелча царех бехк боаккх. ХIаьта занятех аьлча са ала йиш яц уж даим корта бола къамаьлаш хулаш чакхъюва, аьнна. ХIанз а нийсду начетничество, формализм. Боахама гIулакхаша, текучкас цкъаза ма йиша ха йитац лертIа кийчвалара. Бехказа валара яхац аз из. Хьажаргъя вай тха кертера экономист. Цо хозрасчетах, продукцега дIадодар кIэигдарах дийцача групперча берригнеща къамаьл чIоагIа хьаллоац. Цо хьагойт пропагандист ше дувцар кIоаргга довзаш, вахарца из дувза ховш хулга чIоагIа лоархIаме хилар.

П. Н. Юрков.

— Нагахьа санна пропагандиста ха деза хIама цунна ца ховш ладувгIачун из довзаши хуле цуи сий лоцду цо.

Г. П. Коновалова.

— Кулгалхой пропагандисташца наст-наста вIашагIкхеташ, царга коллективе латтача гIулакхех хоамаш деш хилча цар безам совбоаккхаш хIама хул пох.

Хаттар: ТIаккха семинарашка ахара тIера бий шун идеологически болхлой, цига хьаухийтараш дапи цаIаш хул, дувца дешаш, хьийхараш бе бе бале а?

П. И. Любин, Грозненски УБР парткома секретарь.

— Массехнахьа цхьан хана белийта вах тоъац, тIаккха уж семинараш а цкъаза вIашгIехьйоах саг юхадахд безам боагIартбоацаш.

Ю. В. Васильченко, Старогрозненски УБР пропагандист.

— Пленуме чIоагIа аьннад партийни дешар дика тоаде дезаш хилара. Из Iалашде дезараш пропагандисташ ба. ТIаккха бакъахьа хетар партийни организацеша, кулгалхоша, уж дукхагIа теркалборе, цар уйлаш, дагадоаккхараш кIоаргагIа довзаре. ХIаьта цкъаза нийслу уж цар шоай лоIаме буташ. ТIаккха цигара хьайолалу формализм а.

П. В. Ботенко, «СевКавНИПИнефть» семинарерж группа пропагандист.

— Цкъаза парткоме тIа а вийхе тахан хургIолча группа списон дIаяла еза йоах, хьалхе цу деша шоай уйла е езаш ца хилча санна. ТIаккха дифференцированно уж къоастабара ха хилац, гIулакх хетаргахьа чакхдоакх.

ХIаьта занятн йолча дий нахьа массехн саг, къаьстта кулгалдеча болхлоех бараш, объединене бийхаб ахаш тIабоацаш кул. Цу хIамо занятера кхьбарий безам эшийт.

Дийцачун итог йир **А. Л. Чапанова.**

— Вай парте кулгалхой шоай коллективашта кхетам лураш хулга хьадех. Бакъда, цкъаза вай яр санна ерригача республике лаьржача объединене эггара лакхерча кулгалхочун пропагандиста декхар тIадуллилга нийса лархIа дагIац, хIаьта нийслу цу гIулакхах цхьабараш лоархIа ца беш а, цу тайпарчарна кхьдола деккараш тIадехка деза. ХIаьта пропагандист аллха просветитель е аллха кхетам лур ва яхилга нийса дац, уж шаккхе оамал нийса йоаллаш хила веза из. Пропагандистий дукхагIа йовкхо езаш хилараш баьнкха бехк оаха хьатIаиц, иштта эшар дергда укхаза дийца кхоачашбоацараш ма хулла сихагIа дIадахара, из дIадех вайгара парте ЦК июньски Пленумо а. Укхаза тахан йийцача критически замечанеш, предложенеш анализ а обобщени а ерга.

С. МАИСИГОВ.

МИНСК. Вlаьма дага доалаш торфах пайда эца йиш йола тайп - тайпара ктташ моттигаш кораьй БССР АН торфа Института болхлоша. Iилманхой предложенегIа хьайбай рационах беттача доакъара дрожжешта лаьрхIа бийдал санна пайда эца йиш йолаш ба гидролиз а химпа разложени хилеща бола тIехнальарча торфа тIоа. ВальцоргIашта йола эффективни органически удобренеш цхай торфах. Институте хьахий биостимуляторалш аракецаш йола лаьрххIа установка. Цу биостимулятораща обработка яьча, масала, хьекмIашта, царех доала меша довкхар 20—30 процент дукхагIа хул.

Бийдача торфяной боалозах пайда эц машиностроительни промышленносте дийнн литье яра йола лаьрхIа составаш кийчъеча. КIуа дIабийхха болча боалозах пайда эц нкнашта хьекха ирецаш, оазаш дIаизьеш йола материалаш кийчъеча.

Институте дицценнадаш торф дарбан свойстваш йолаш йолга а Тахан дукхача бальнеологически курорташка шерра пайда эц торфана кIал Iайнача дарбан боттах.

Оахкалаш деш яьккхача бийдалах юртбоахама, технологически, медицински гIулакхашта дикагIча тайпара пайда эцар — торфа Института болхлой кертерa декхар.

СУРТА ТIА: БССР АН член - корреспондент, профессор, химически Iилмай доктор, институте лабораторе заведующий П. И. Бельченко (аьттехьарвар) воаккхагIвола Iилмай болхло химически Iилмай кандидат К. А. Гайдуки торфа ларда тIа катализатораш хьаяра яьча экспериментех хьожаш ба.

Л. МАКЕДОНСКЕ сурт. ТАСС фотохроника.

ЛЕКТОРИЙ СЕМИНАР

«Знание» общества республикански районни организацей лектораш - международникаш хIана къамаьлаш веш ба КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуми СССР Лаккхехьарча Совета сессеи материалех лаьца. Царна новкъостал КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандан агитацеи отделен СССР аракьарчей дунен халкъашта юкъерчек политикана пропаганда яра йолча Нохч - ГIалгIай республикански организацерча Iилма - методически советом укх деношка цхьан дийнахьара семинар чакхъяьккхар.

Семинаре къамаьлаш дир КПСС обкома лекторски группа кулгалхочо Ю. В. Маренченкова — «КПСС ЦК июньски Пленума решенеш кея цига КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова даьча къамаьлагея хьожжа - идеологически, массово - политически болх эргабаьккха дIахо тоабарах», КПСС обкома лектора В. В. Ванина — «КПСС ЦК июньски Пленумои СССР Лаккхехьарча Совета бархIлагIча сесси Советски Союзо социалистически мехкашца лоаттаду доттагIал, дIаюха леладу гIулакхаш чIоагIлуш хиларах», М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкадьатта института Iилмай болхлочо Н. П. Вулатова — «КПСС ЦК июньски Пленумои СССР Лаккхехьарча Совета бархIлагIча сессен Советски Союзо капиталистически мехкашца дIа-юха доаттадеча гIулакхех».

Цул тIехьагIа шоай болх дIахо тоабарах лаьца къамаьлаш деш хилар семинаре даьннарш лоацаш хиннараш.

Болх беш, я агитбригада

Сунженски района лоамашкахьа ядача юрташта юкъе йоккхагIъяр я Галашка. Цунга хьежжа дукха ба укхаза бахаш бола нах а. Наха мукъа ха сакъердалуш а шоай сакхетам лакхбеш а дIаякъьара шиI бола тIаберзабеш я юртарча культура ЦIен коллектив.

Оаха, культура ЦIен болхлоша тхоай керттера декхар лархI парте XXVI-ча съезда, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш, «Юрташка бахача наха культурни гIулакхаш делга дIахо тоадара» бола КПСС ЦК-и СССР Министрий Советен соцамхьал а лоацаш, советски наха цар хьалхашка оттадаь доккхий декхараш кхоачашдара тхоай юртахой шерагIа юкъеувзар. Къаьстта дика къахьийгар оаха дIадахача юбилейни шера, Нохч - ГIалгIайчен автономи хьахинна 60 шу шиI лоIамагIа из Россена юкъеяхара 200 шу дизара юбилейшка кийчлуш в уж чакхйоахаш а, СССР хьахинна 60 шу дизара накъадолхаш а наькха культурни хьашташ динагIа кхоачашдеш. Цу хьакъехьа культура ЦIагIа шиI хан-ханнахьа, хьалхе а оттаьча планегIа йийшар тайп - тайпара лекцеш; йир беседаш, докладаш; кийчйир стендаш, суртий витринаш, концерташ уттадир; тематически сайренаш чакхъьхар, революце, тIема, къахьегама ветеранашца вIашагIкхетараш чакхдаьхар.

Цига оаха белгалдаьккхар КПСС XXVI съездо, КПСС ЦК майски, ноябрьски (1982 шера) Пленумаша оттадаьча декхарашца цхьана тхоай юртарча колхозхоша, кхьболча къахьегамхоша кхоачашде дезараш а.

Иштта Орджоникидзе цIерагIча колхозо а соахка хьаллаьцар «ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдинек хьадер дукхагIен хилийтаI» яха девиз. Цу девизаа къахьегара мIаIан сенах латт юртахошта кIоартагIа дIадовзийтар духьа культболхлоша чакхъьхар дукха беседаш, йийшар лекцеш, культура ЦIен фойе кийчйир цу девиза хьакъехьа республикански а районни а газеташа дувцаш дар, цхьаццайолча предприятей, колхозий, совхозий опытах йола материалаш тIайола стендаш. Культура ЦIагIа иштта бIаргаго йиш я колхоза динагIболча болхлой сурташ. Яхье баьнача колхозхой толамех дуьцш хан - хашахьа арахецаш йолча «Молнеша», «Къахьегама листокаша». Ахкап заманахьа культболхлоша уж арахец кхай тIарча станашка, балха кхыйолча моттигашка.

Социалистически яхь шерагIа йоаржаяра. Цунах хьахиннар наха дизза дIадовзийтара пайда ийбу кап хашахьа шиI рейдаш чакхйоахеча агитбригада. Агитбригадана юкъе хул агитатораш, политинформатораш. Цар чакхйоах беседаш, политинформацеш. Иштта кхашкара балхаш дIадоладеннача хана агитбригада хилар Орджоникидзе цIерагIча колхозе, Карабулаке, кхаь Ачалкхе кхай тIарча станашка, фермашка, баьцдаараш кхедеча бригаде. Депутата Гациев Мухьмада йийшар «Кхачан программа кхоачашъер да вай керттера вакол» яха лекци. Цига илиалархоша, декламатораша, инструментальни кружока доакъашхоша, халхарий группа колхозхошта оттадир концерт. Безаме тIайнцар цар хормейстера Дышниева Бахьудиха Тамарас дIаьанна сакъердаме иллеш. Массане из хозахет но доахa иллеш. Цул тIехьагIа а массехнаха юрташка концерташ луш хиннай тха коллектив.

Белгаладаккха доагIа, уж концерташ, духхьал сакъердаме хинна ца Iеш, колхоза вахарца, цун къахьегамхошта хьалхашка латтача декхарашца ювзаш йола номераш юкъе йолаш долга. Масела, иштта я Дышниева Тамарас йоахаш йола байташ, агитбригада доакъашхоша уттаеш йола сценкаш, репризаш.

Агитбригада балха юкъе къаьстта хьинаре даькъа лоац Лохерча Галашкарча клуба заведующе Костоев Суламбика, Мужечерча клуба заведующе Балаев Бийсолта, № 1 йолча школа хьехархоша Накастхоева Лидас, Гулиева Любас, медсестрас Бокова Людас, Лохерча Алиунерча клуба заведующе Алиев Мухьмада, депутаташа Озлоев Абос, Чаниев Iалоахьмана, Арчхоев Исроапала, Дасйтов Макшарипа, Атаев Расула, кхыбараша.

ХIанз, КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленум чакхъьйначул тIехьагIа культболхлоша шоай керттерча декхарех лоархI юртахой вахаре керда советски обрядаш юкъехувлара тIаберзабаь болх чакхбоаккхилга. ТIехьтIайоагIача хана из болх хьинаргIа бара къахьегарг да оаха. Цу хьакъехьа чакхйоахача мероприятех да тIемен къахьегаме ветеранашцара вIашагIкхетараш, Советски Эскаре гIулакх де болха кагирхой безбеш накъаьбоахилга. Иштта уж тIехьхьарча хана саг йоалара - яхара торжественни регистраци еш а массехк моттиг хиннай тхо долча.

Культболхлоша айхха бувзам лоаттабу юртарча партийни организацешцеи юрта Советацеи. Наст-наста культура ЦIагIа наха хьалхашка къамаьл деш хул юрта Совета председатель Арчхоев Исроапал. Цо йийшай «Бусалба дин цIейша обрядаши цаи реакционни чулоацами», «Ислами кхалсаги» яха лекцеш, «Социалистически законности из кхоачашдари» яха а кхыйола а беседаш, докладаш. Колхоза председатела Озлоев Абос йийшай «ЦхьайттаIагIча пятилетка хьалхашка оттадаь декхараш», «КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленумо колхозхошта хьалхашка оттадаь декхараш» яха докладаш.

Иштта шоай хьинар кхо па деш ха па лоархIаш, наст - наста бIаргаго йиш я Галашкарча культура ЦIагIара агитбригада, депутаташ, активисташ юкъе а болаш бахархой культурни хьашташ кхоачашдеш.

М. ЧЕРКИЕВ,
Галашкарча культура ЦIен директор.

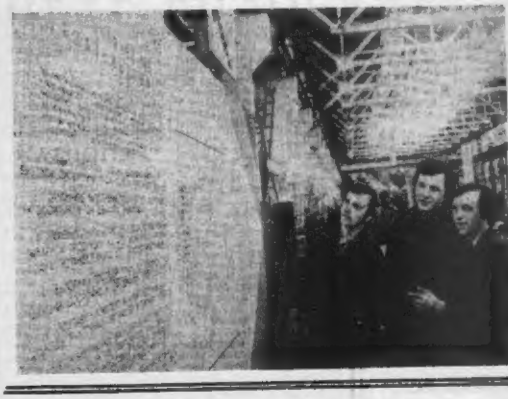

ЦаI йолча нарядагIа бригадина болх беча предприятей коллективашна къахьегама оьсарлеи дисциплинеи лакхагIа хул. Из белгалдаьккхад КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме.

«Станкоагрегат» яхача московски заводо арахец автомобилаши тракторашн эча предприятешта лаьрхIа автоматически линеши оборудовании. Цига ерригa 148 бригада цаI йолча нарядагIа болх беш я. Къахьегам вIашгIехьбаиккхара прогрессивни форма торо хилийтай завода коллектива дукхагIа продукци арахеца, из динагIа хилийта.

«Станкоагрегат» яхача заводе хIана монтаж е йолаьй корхI тайпарча деталашта обработка яра лаьрхIа йолча, ше санна кхы йоацача ПАСМА-I яхача автоматически линеа. Линена монтаж еш я В. А. Сороколетова бригада.

СУРТА ТIА: В. А. Сороколетова бригада членаш.

А. ЧУМИЧЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

Журналисташ дагабувл

Самардийнахьа кепайоазон ЦIагIа хилар Нохч-ГIалгIай АССР журналистий Союза правлене шерьаь пленум. Цун балха юкъе даакъа лаьцар республикански газетий, телевиденеи радиовещанеи йолча НГIАССР комитета творчески болхлоша, городской, районни, дукха тиражаш йолча газетий редактораша, юкъхьанцарча журналистски организацей секретараша, ревизиони комиссе членаша.

Пленуме ла а дийгIар йийна а йийцар «КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленумея КПСС обкома X пленумеи решенешка хьежжа журналистий творчески хьинари инициативеи дIахо айяра долча НГIАССР журналистий Союза декхарий хьакъехьа» НГIАССР журналистий Союза правлене председатела, «Грозненский рабочий» яхача газета редактора Д. К. Безугле яь доклад.

Докладчика а пренешка къамаьлаш даьча «Ленинан некъ» яхача газета редактора Ю. А. Айдаева, телевиденеи радиовещанеи йолча НГIАССР комитета председатела заместителя М.-С. А. Саламова, комитета воккхагIволча редактора А. А. Кунмова, «Коммунизман байракх» яхача Шалински районни газета редактора А.-С. М. Барзапунаева, «Сердало» газета бехктокхамеча секретара С.-Г. С. Костиева, «Коммунизман маж» яхача Нохий - Юртовски районни газета редактора Ч. С. Гайрбекова белгалдаьккхар КПСС ЦК июньски Пленума решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова къамаьлацара программни положенеши выводаши республика ерригача журналистски организацешa, хIара редакциони коллективо бе безача балха деналле программа санна тIаийца хилар.

Пленума балха юкъе даакъа лоацаш хилар КПСС обкома секретарь М. О. Вуйртанов.

Iилмана карагIдаьннараш

КОАРТОЛ... ПРОБИРКА ЧУРА

Эстонски лаьтта леладаран мелиорацен Iилманкхоама институто теплицашка бIаргадайтар сона цецвоаккхаш дола хIама, укхаза кхио массанахьа а йолаш йола коартолаш.

— Массанахьа а йолаш яраш я уж? Уж иштта яраш йоацилга ма дий вай дувцар, — йоах института директора экономически Iилмай доктора Эдгар Тиуриста. — Ховш да, коартола зе деш 20 вирус йолга. Амма ер цхьаккха а лазар долаш яц — ер хьахинай дийнача клеткаш.

Вирус лета коартол практически де дарба долаш яц. ДIаювча коартолашкара дIадоал лазар царех хьатIаьннарашка, цудуъьа эггара продуктивнегIа долча сортий хьувкъам а шерагара шерага лохлу. ХIара гектаро хьалац, цу тайпара, ше яла йоагIаш йола дукха тоннаш продукци. Iалаьмате доккхийча коартолаш йийнача кхашта опылени яр, цкъа-дале, дукха хIама дIадодаш гIулакх а да, шоллагIа-дале, эффективность лоха йолаш а да: тийшша ала йиш йолаш дац, «молхаш» хIара цамогаш йолчо баьцоегIага дIагаш йолчо кхоачаргъя аьнна. Эстонски Iилманхоша кхы метод могаю: юкъ-юкъе, массехк шера цкъа коартолий фу лаборатори хьлашка нерда дахар.

Вирус лета коартол тIайоалийт искусственни климат а йолаш йолча камере. МоллагIча цамогаш йолча баьцоегIа зIийрт хьакулаш йолча моттиге я керда, стерильни клеткаш. Цу тайпара йола клетка дIакъоастаю хьатIадаьннача зIийргах, питательни раствора чудул. 20 дийнахьа теттара зIамига зIийргиг хул цунах. Из а иштта клеткашта дийкъа я дийкъе пробирка чудол. Цун тIехье теплица чу дIайогI, цунах хьалхара коартолаш я хул. ШоллагIча шера ара дIаюв уж. Опытни кхай тIара чубахьа хьувкъам из колхозашка а совхозашка а дIаяхьийта мара па езаш бокъонца йола дIаюв материал я.

Из метод оттаьрашта Эстонски ССР Паччахьалкхен премн еннай. Таллина юххерча Саку яхача поселкерча института «пробирка чурча» коартолашца Iалашду из культура нерттерчарех цаI йолча Прибалтикерен Белоруссерен дукха боахамаш.

— Практика хьахьоккхача тайпара, — йоах Э. Тиуриста. — дIаера духхьала, унахцIенача коартолех мара пайда я па эцам шоаза лакхбе йиш я культура хьувкъам. Тха декхар да царна республикера дерригa боахамаш Iалашдар. Цу гIулакха цун духь-духьача районашка хьаеш латт лаьрххIа йола лабораторей.

1946 шера хьаьь эстонски лаьтта леладарей мелиорацен институт тахан планирование методашкара прогрессивни техника хьаяргa кхаччалша йолча юрта боахаме проблемай бIарчча комплекс лелаеш йола йоккха Iилман центр я. Пхи эзар сагах латтача цун коллектива мукъагIа я 20 гаргга Iилман отдели лабораторий, селекционни станци, лаьрххIа йола конструкторски бюро, экономически расчеташца дукха ведомстваш, республика ерригa колхозаш, совхозаши Iалашъеш йола йоккха вычислительни центр. Iилманхой идеяш эггара хьалха тохкамех чаккхьювлаш дола опытни кха, дерригa лаьрхIача 75 эзар гектарах латт. Из да института карарча 12 экспериментальни боахама лаьтта. Институт болх беш йолча хала укхаза хьадаьд духьача культурай 50 тайпа. Царех дукхагIъяраш Эстоне а кхача совешн республикашка а толаме кхееш я, хIаьта вуузинка яха доакъара брюква цхьадолча доазол дехьарча мехкашка а кхею.

Республика кертера аграрни даакъа хьайбаш леладелга да. Цунна ювзаенна я иштта ЭССР Паччахьалкхея премн хьожаь йола дукха ха йоаллаш института оттаьь цхьаькка разработке. Хоаш долчча тайпара, аьлахн силосахн дIа ма къастий баьцах йоахкача хьайбай дегIах латаш йолча вещества 40—50 процент. Уж дIакъесташ йола хIамаш 10 процентaга кхоачаш кIезигъю эстонски Iилманхоша Iана лаьрхIа кийчдеча сийнача доакъара хьисапе чуйохка могаеча химически консерванташа. Институто оттаьча технологех консервантaш арахецилга карадерзадаьд Кохтла-Ярверча химически комбинате.

ДарегIна доакъара производство алсамъяьккхар, цун дикал лакхъяр да тахан института гIулакххоша берригa низ тIабахийта къестадеш дола декхар.

— Из проблема дуккъал Эстонева лоархIаме хина Iаш, — лерхI Эдгар Тиуриста. — Массанахьа а йоккха моттиг лоац хьайбай ранцона юкъе ялато. Хьадувла, ларх1 вай. Хьайбана тIаккхетача хIара дулха килограммага дIадода юкъера лаьрхIача 12 килограмм ялат. Хьайба ди а дийна из цхьалхадоаккхаш хIара килограммах юхедуса дулх 600 грамм, вешта аьлча кхо бифштекс дил мара па хулаш вож дIакъаст. Сов дукха дециий-теш, цхьан бифштексага дода кхеде селла хала дола 4 килограмм ялат? Цул совгIа, из дIадахийта-м кхы а лоархIаме гIа моттигаш а ма дий. ХIаьта баьцех йоахка доакъара качествах кIезигагIа начий, хIаьта кхоеш хьаеча доза кха кIезигагIа а ма дий. ДIадодар кIезигагIа в долаш дукхагIа чуда йиш я укхаза. Эстоне дикагIа долча боахамаша гектара тIара чудахьа ялат 40 центнерга кхоач. ХIара гектаро ала йиш я 130 центнер буц! Цу тайпара бола хьувкъам хIара боахама норма хилийтара тIадерзадаь да хIанз тха институто ду балхаш. Къестаду эггара продуктивнегIа дола сорташ, белгалъю уж чуэцара технологе оптимальни ханаш, эшаш йола удобренеш, цу Iалашмате йоккхийча, хIанз а биз ва пайда эцаш йоацача резервашка — шеи гIа тIаювлачеи дIаювчеи баьцашка — хьахулар ма могга дукхагIа а долаш СССР Кхачан программа кхоачашъяра тIадерзадаь балхаш дайтара.

Борис ЛАБУТИН,
АПН корреспондент.

Халкъа эша товараш-дукхагIа

ДУкхача хана дена НохчГIалгIай «Терек» яхача мебельно-хьув хIамаш еча производственни объедиэнэ цехашта, филиалашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIарех я Тасуев Аюб Жамилович керте латтача цхьогагIча филиала коллектив. Укх шера хьалхарча пхе бетта вIашта пхезза цо яьнкхай объединене карара кара тела цIе байрахь.

Ах шера даькача къахьегама толамаща а къаьгга хьахоих из дева совгIат кхычупта цо кховчийтарг ца хилар. Дерригача технико-экономически хьокхамий ах шера план 101,2 процент кхоачашъяьй цо. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа филиала болхлоша ера а хийца маьхаль яьнкхай итташ эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци.

Укх тIеххьарча хана дукха балхаш ду укхаза халкъа эша товараш дукхагIа арахецара. Цу даькъе IалаьматедикаНа йоалаш болх беш а ба уж. ХIара бетта планагIа цар арахеца езаш я 380 книжкаш тIалоаттадеш йола таргеш, хIаьта арахецаш яраш 700—800 я. пачхьалкхен план шозза е кхы тIехкхоачаш а еш. Укх шера укхаза арахецача журнальни столикашта пачхьалкхен дикала Знак еннай. ХIаьэ сиденин балхаш деш да филиало халкъа эшаш дола товараш арехецаргдола керда цех хьаела лара. Из болх бе йолаелча керттера продукци арахецача юкъейсача шоай отходех хьадергда цар уж товараш. Из бахьан долаш хIара бетта пачхьалкхенна итташ эзараш сомаш пайда хургба.

Шин-шегIа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. Шерра социалистически яхь а йоаржаь, шоай хьинар кхо це деш къахьегаш бола болхлой ба уж хьокхоллаш бараш. Царех ба отделочникаш, коммунистически къахьегама ударникаш «профессех дикагIбараш» яха сийлен цIи леладераш Прокудина Ольга Филипповна, отделочникий бригадир Коконова Мила, Расвева Хали, отделочницаш Сегун Лидия Александровна, Дудаева Киса Усмановна, кхыбараш. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю цар. Волгаллакха деваш да овсарс къахьегарал совгIа шоаш хьаеш йола продукция цар дикаи тIехдикен кара ца хулийташ хилар а.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) отделочницаш Л. Сагун, К. Дудаева.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬУВКЪАМ МЕТТАЛОАТТАБАРА

Дунен тIа ииебеча хьувнъама пхелагIа даакъа зенне ча насекомеша хIалакду. Иштта я ООН изачан организаце даннеш. Мишта кIезигдергда, изал дола доиш дола хIамиш? Цу проблема тIа балхаш деш ба дунен дукхача мехкий специалисташ.

Москве баьцовгIашта карантин оттаяран лораярен йолча Еррнгсоюзни Iалматохнама технологически институте колорадски чоаниlгаца лоаттабеча къовсама пайда нййу математикаш. Оттаьй зе деш йолча хIамай дукхала баьцоагIаш дегIаяхкара фазаша теркал а еш, бокш бола хьувкъам кIеэигбара кхачаша арахеца езэ насекомеш - хищникаш меа дукха хила езе къоастаде йиш хулийташ йола формулаш. Юцаш йолча кхаь хIамак коартола, колорадски чоанилга, цун моастагIчуй — насекоме перийлюса — соотношене тайп-тайпара йола варианташ компьютер тIа миштий а хьенаш, института балхахоша цийчъю зуламаш деращца толаме къовсам лоаттабе йиш хулийташ йола даннеш.

Iилманхоша юкъенхуллача корреляционни прогноза методах аффективно пайда эца йиш я баьцовгIаш лораяра. Цо йиш хулийт зуламаш ду хIамаш ухе ханаш хоадае, уж дукха кIезига мел хургья ха, цхьа культура тахкара кIийлен тIа воихана даьча зен боарам мел ба, химикатех пайда эца беза-безаш, уж мел тоха езе, маца техача бенгъяхьа й ха.

ЭВМ тIа анализ яра пайда эца мегаргба кара а кхаьча йолаш йолча даннех, цу гIулакха хиллаза яргйоацаш яц аксперименталыни даннеш. Уж хила йиш я боакамий, метеорологически, кхыча архиаий даннеш, нагахьа санна формагIа оттаь а дукхилга диладача кхоачам боллаш а уж яле. Иштта мегар азиатски цIеза, массазарча свекловичии долгоносика, бIаь шу хьалха Россе гульйча сомий культуранта зе деча хIамаш та даьча энтомологически зомий сведенеш.

Методах доалле эггара дикагIа дола хIана да. Чакхдоалача духь-дуьхьача юртбоахама гIулакхий дика хургйоаца тIехьале йовза во торо хулийташ хилар. Масала, специалисташнев хоастетпиликаашен хьалхне а дIаьлар РСФСР Нечерноземни зоне деш долча мелиоратиняи балхашна. Яаатий культуреш юш йола маьдаш алсамъйаро шведски моза ду зе совдакха тарлуш хилар. хIаьта культурии даьгIенаш, боьш, дукхача шерашка тIаювла баьцаш, кхьйола дукхо доакъара культураш юв моттигаш шеръяро цу зонашка деххий-полевонаш сихха дебара кхерам тIаоттабе мегаш хилар. Цу тайпарча хила тарлуча зеннй хьакъехьа хьалхе а деш долча хоамаша гIо ду ханнахьа профилактически гIулакхаш де.

СССР дукхача институташка ЭВМ гIоица оттаьяр Ленинградски областе ноартола хулача фитофторозаца. Молдаве комсашта хулаш долча мильд яхача лазарца. Къулбаседа Кавказе ялаташта зе деча черепашкацен жукхацен къовсам лоаттабара йола прогнозаш. Практика хьахьекхача тайпара, цу тайпара йола прогнозаш уттаяро торо хулийт баьцовгIаш лораярга дIадодачунна кхоалагIа даакъа тIерадаккха, еш йола химически обработкаш кIезигъе. Данза даргдоаца профилактически баьцовгIаш лораяра тIадерзадаь гIуланхаш цийса а ханнахьа а даь даха.

Из дерриге а баьцовгIаш лораяра доал дара йола автоматизированни система хьаярга бодача новкъа доаха хьалхара гIанаш мара дац. Цу тайпарча системана юкъейихьача духь-дуьхьача гIулакхашта лаьрвIа йолча приборащен конструкцешен Iалама духь-духьача факторий хьала регистрировать а дергда информаци компьютерага Iочу а тергъя. ЭВМ, информацеша обработка а еш специалисташка оптимальни решенеш мишта хила еза дIа а оалаш, гIо дергда кхашка, бешамашка, огородашка хьувкъам метта лоаттабе.

Яков МОРДКОВИЧ, юртбоахама Iилмай кандидат.

(АПН).

ЯХЬ ДIАЙОЛАЯЬРИЙ ТОЛАМ

Производства эффективности балха дисцилинг лакхъяра тIехьа вай республикерча промышленни предприятешта юкъе эггаре хьалха «ХIара балха дийнахь дисциплина тIехдикен хьадер дукхагIен хилийта!» яхача девизагIа социалистически яхь дIайолаьча СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводa болхлоша хьинаре къахьегарца юоп ду КПСС ЦК июньски (1983 шера) Пленума решенешта. Дерригача технико-экономически хьокхамий ах шера план ханал шн ди хьалха кхоачашъяьй цар. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай 600 эзар совгIа сома маьха тайп-тайпара химически продукци. Предприяте ерриге арахецача товарии продукцех 83 процент совгIа яр пачхьалкхен дикала Знак йолаш я. ДIабахача ялх бетта планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай ах миллион совгIа сома маьха лаккерча категорех йола продукци. Арахецача продукцега дIабода маьх лохйярах укх шера производствана йоадаьд 883 эзар сом. Иштта къахьегаш йола завода коллектив ер шу дола делча дена республикерча промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ КПСС обкома, НохчГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байрахь лелаеш хьайоагIаш я.

Уж толамаш доалача завода цехаштеи производстваштеи юкъе яьржача социалистически яхье даим хьалха латташ я укх шера Недорубко Анатолий Григорьевича куллалдеча полиэтилен арахецача производства коллектив. Ах шера план ханал ворхI ди хьалха кхоачаш а я, лаьрхIачул совгIа цо арахийцар 300 тонн совгIа тIехдика полиэтилен. Иштта дика къа а хьегаш, яхье хьалха латташ ба Зайцев Анатолий Макарович керте латтача фенол арахецача цеха химикаш. Цар ялх бетта план кхоачашъярах рапорт деннад ханал диъ ди хьалха.

В. ДОТМАРЗИЕВ.

ГОРОДО ЮРТА ДУ НОВКЪОСТАЛ

Вай республикерча транспортни боахамашта юкъе эггара йоккхагIа лоархIаш социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIаш я «Чечингстройтранс» производственни объединене коллектив. ХIара шера юрта къахьегамхошта дукха новкъостал ду цо доакъар кийчдеча, хлеб, баьцдаараш, сом, кхыйола юртбоахама культураш чуйоча. Укх шера а эггара хьалхарчарна колхозашта а совхозашта а новкъостал де болабеннарех ба цу объединене водителаш, ремонтникаш. ДIаболача июнь бетта хьалхарча деношка юртбоахама шефски новкъостал дара дола доаш дийцар объединене парткоме. Цига белгалдаьхар, колхозашкеи совхозашкеи дергдола балхаш. Сунженски районерча шоаш шефал деча «Победа» яхача колхозе хьожийр коммунист, объединене мастерской начальник Берешнев Иван Петрович керте оттаваь вола ткъо водители ремонтники. Болх дIаболабаьччул тIехьагIа балха ха зехьа йоаргйоацаш хьалхагIе а цар цу колхозе кийчйир шоаш бийсаш йоахаргйола, яхача буургбола помещенеш. Йол хьокхаргйола моттигаш хьакъоаста а яь белгалъяьхар.

Шефски новкъостал дара болх дIа мишта бода хьожаш тIехьожам а лоаттабеш, хIаранегара доагIаш дар хьадехаргдола партгруппа вIашагIъеллар цу ткъаь сага юкъерча коммунистех.

Колхоза косилкаш тIакхача аьттув боацача аьлешка, ораш доалхача моттигашка, хи йистошка йол хьинара бола болх дика вIаштIехьбаьккха дIаболабир транспортникаша. Хьалхакха буц кIезига хиннале а транспортникаш хьеккар 36 тонн моша доакъар. Йол хьокхача къаьстта дика къахьегарца белгалбаьлар транспортникаш Дукаев Айса, Берешнов Иван Петрович, Турчаев Магомет, Чибров Алексей, моша доакъар дIаоаш хинна водитель Васильев Владимир, Попов Виктор, Толстиков Владимир, Ченашкин Иван, кхыбараш. «Победа» колхозера баьлча уж баха шефски новкъостал деш ба «Назрановский» яхача совхозе. Укхаза а йол хьокхача дика болх беш хиларца белгалбаьнна ба уж.

«Чечингстройтранс» производственни объединене транспортникаша юртбоахама деш дола новкъостал цу тIехьа чакхдалац. ХIара дийнахьа 15—20 болхло хул укхазара хьожаваь ваха «Червленский» яхача совхозе доакъар кийчдеш, хIаьта 10—15 болхло худ «Кулаpинский» яхача рыбхозе аьра, йол, кхыйола культураш хьокхаш. Цар а иттаи тоннаш доакъар кийчдаьд юрта боахамашта.

Укх шера июль бетта объединене дукхача болхлоша даькъа а лоацаш чакхдаьккхар РСДРП шоллагIча съезда, кагирхой дезача цIейна хотадаь шин субботник. Юрт боахама доакъар а кийчдеш шефски новкъостал дара йола из инициатива дIайолаьраш бар объединенера комсомольцаш кагирхойи. Цхьабакъда, цар даакъа даьца цIеш, субботникашка даакъа лоацаш хилар къахьегама ветеранаш. Шин дийнахьа цар хьеккар 24 тонн таргта йол. Юртахошта шефски новкъостал дела дIадо а хьош ба объединене транспортникаш.

Юрта боахама новкъостал деш болхлой тIера буле а шоай производственни хьокхамаш лохдалийтац объединене болхлоша. Цу гIулакха бонкха аьттув болаш гIулакх да бригадни подрядагIа къахьегам вIаштIехьбаккхар. Цу кердача методагIа республикерча транспортникашта юкъе эггара хьалха болх бе болабеннарех ба объединене водителаш. ХIанз укх сахьате бригадни подрядагIа укхаза къахьегаш и ворхI бригада коллектив. Царех хIерене цхьан нарядагIа болх бу. Къахьегаме хIаране даакъа лацара коэффициентага хьежжа йаду алапи а дуп йола премин а. Цу гIулакхо хIаране материальни безами тIалатташ бола бехктокхами лакхбу. Цудухьа шоай хьинари ннзи кхо ца беш къахьег бригадашкарча водителаша. Цох доккха бернат даьннад. Хьалха дIахьача хана 20—22 КРАЗ-ашца дIа-юха хьош хинна халкъа боахама мохьаш хIанз 7—10 автомашинаша дIа тьа хьу.

Иштта болх беча объединене водителаша дерригача технико-экономически хьокхамий ах шера план толаме кхоачашъяьй. Объединене транспортникаш бIубенна ба укх шерен бIарччача пятилетка заданеш толаме кхоачашъергхиларах.

Б. КОСТОЕВ.

ДОЗАН ДЕХЬАРА

11 июле — Монгольски халкъа революце 62 шу дузаш

Шоаттъя шу хьалха университет хьеллар исторически лоархIам болаш хIама хилар халкъа Монголена. Цах дешанза хилар дIа а даьккха, юкъарча дешара система вIашагI а ела, къоначи республика цхьакъагIа баьккхар культурни революци чаккьаккхара даькъе: чIоагIIа эшаш йола квалифицированни кадраш кийчъе йолаелар. Уж кийчъеш боккъоца йола цхьоале, Iилман йоккха центр хинна дIаэттар университет. Ше бола беш йолча хана мехка керттерча вузо кийчбаь 17 эзар гаргга хьехархой, лораш, юрта боахама специалисташ, экономисташ, тайп-тайпарча профилех бола инженераш.

Тахан цун ялх факультете дешаш ва 4000 совгIа студент — хургбола 22 специальностагIа бола лакха говзал йола болхлой. Дукха бIаьмераш истора долаш болча мехка эггара хьалха къамаи университет вIашагI-йоллача доккха новкъостал даьд Советски Союзо.

СУРТА ТIА: биофизикегIа лаборатори занятеш еш ба биологически факультета кхоалагIча курса студенташ.

* * *

Дерригача халкъа цIей — халкъа революци яьккха ди дездеча хана Улан-Батора керттерча майда тIа — Монгольски халкъа революцин як керте а эггара хьалхара халкъа пачхьалкхе а вIашагIъеллача Сухэ-Батора цIи тиллача майда тIа — цIейна хетаь демонстрацеш, бIухой парадаш хул, халкъ сакъердаш хул.

СУРТА ТIА: цIей долча хана Сухэ-Батора майда тIа.

К. ВОЛДОХОНОВИ, А. МОРКОВКИНЕН сурташ.

ТАСС фотохроника.

МАШАР БАХЬАН ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪАША ЛОАТТАБЕЧА КЪОВСАМА ЮКЪЕ ЛОАЦА ДААКЪА

Сиҡаль герз къадарга бодача IовдалIча новкъа ваьнача хIанзарча американски администраце политика бахьан долаш, термоядерни тIема кхерам IотIаоллабеннаб адамлена. Рейгана администраци дочнъаеш яц, тIема кийчо яра ВIашагIкхийтта Штаташ фуннагIа даь а массанел тIехъяха гIертаи ше хилар. Европе ядерни боеголовка а болаш йола керда ракеташ оттае дага йолаш США хилар цунна дола цхьаьнкха тешал да.

Тхоай къаькача опыто хьагойтад тхона, американски администраце израильски агрессораши цар экспансионистски гIулакхаши хьаллуецарах дувла зуламаш мел доккхий да. ДIадахача шера ВIашагIкхийттача Штаташца барта а йолаш, цар боккъонца хьал а лоацаш. Ливана духьала агресси йир Израила. Цу тIемо IалаьматеI боккха бола чубера тха мехка. Цу хана деиз шу даьннад, амма тахан а, США деш дола гIо шолгIоре а луацаш, тха мехна дикка доккха даакъа хьацца хепаш мел израильски военщина. Цхьабакъда, мохк дIа а лацийта багIа дага бац ливанцаш. Денгара денга совлуш латт халкъа оккупанташта духьала лоаттабу къовсам. Ливански халкъо къовсам лоаттабу мохк дIалаьцараш та духьала. Тхоай районе нийсон машар оттабара, хIаьта оаха доархI цу къовсамах. Лааттарча халкъаша машар бахьан лоаттабаьча юкъарча къовсама даакъа.

Оаха тIахьех дика лоIам бола нах тха халкъа га данкхаран Ливана территоре тIара беррига израильски бIу хьем боацаш дуацилга йоллаши арабийкхар дIадехаш йола Кхерамален Совета решени кхоачашъяра цо лоаттабу къовсиш хьаллацараш. Оаха тIахьех беррига прогрессивни нах оккупанташа Ансар яхача концлагера чухкайса эзараш бола ливанцаши палестинцаши хьахецийтара.

Ливанерча машара тIехьарабараша чIоагIIа теркам тIабахийта а раьза болаш а дийшад КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова КПСС ЦК июньски Пленуме даь къамаьл. Цу тIа цIаькха а бакъдаьд Советски Союз къамаш мукъадахара халкъаша лоаттабу къовсам хьаллацара позице тIара яргца хилар.

Альберт ФАРХАТ, ливански юрист. (АПН).

Бейрут.

Керттердар: дисциплинен бехктокхами

Декхарех дика лоархIабу

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хиначул тIехьагIа Назрановски трикотажни фабрике къаьстта чIоагIIа йоакхо ю къахьегама дисциплина чIоагIъяра, производства лоархIамегIа йола резерв из а лоархIаш. ХIана аьлча, из чIоагI ме лу дукхагIа хул арахецаш йола продукци, лакхлу къахьегама овсарле. Оаха дика кхетаду къахьегамен производственни дисциплина телхе а еш прогулаш ераша, балха хьалдика тIехьабусаш бараша е балхара хинад хьалха цIеухараша мел доккха зе ду производствана.

Тха коллективе йолаш я хIара болхлочо къахьегаме мел даькъа лоац хара йола тоpонаш. Укхаза къаьстта боккха лоархIам болаш гIулакх да къахьегам вIаштIехьбаккхараш цунах алали даларан йола бригадни форма шерра юкъейоалаяр. Къахьегаме хIаране лоацача даькъа коэффициентага хьежжа лу алапи.

Къахьегами цунах стимулировани ери нийса вIаштIехьдаьккхача коллектива болх боагIача боарамагIа дIабодаш хиляри, къахьегама дисциплина телхаеш моттигаш ца нийслулгеи хоаш да. Масала, хьацаргья вай Погорова Любас куллалдеча цхьайттагIча конвейерерча бригада коллектив. Бригадираца цхьана болхлошта юкъе дукха кхетама болх бу парторгругпорга, кагирхой хьехамча Дарсигова Дебихана. Цхьан нарядагIа из болх бе йолаелча дена бригада болхлой къахьегаш ба укх девизагIа: «Къахьегама дисциплина е общественни порядок телхаеш цхьанкха ма хулийтальа». ЦIендеиа дIадолаш латт кIезига биса а балха хьабахка тIехьабусилга е хана хьалха балхара цIаукилга.

Цу бригаде хIаранегара доагIаш дар хьадех, иштта хIаранена тIалатташ бола бехктокхам айбаьб. Нагахьа санна моллагIвар гIалат ваьнна моттиг хуле из бехктокхаме оз. Цул совгIа, социалистически яхьа итогаш еча хана керттерча производственни хьокхамашта нийсса лоархI къахьегама дисциплина а. Иштта къахьегама дисциплина юкъеяхийтай къахьегаме лоацача даькъа коэффициент а. Цу духьа цхьа прогул йича ца луш соцаю бIарчча премн. Иштта шин болх бригадо вIаштIехьбаккхарах май бетта цхьа моттиг нийсъялланзар цигарча болхлоша къахьегама дисциплина толхаь.

Тха фабрике бригадни подрядагIа къахьегам вIаштIехьбаккхарах гучадаьлар дикка дIахача хана дукха теркал ца деш хинна кхоачамбоацараш, къаьстта кхоначча болхлой дисциплина юкъе нийслуш хинараш. Юкъера школаш чакх а яьхь хIаьтта кхийна мехкарий ба дьацйцараш. Уж дийша а ба, шоай професси царе а ерзаяь, разряд а нйцай. Цхьабакъда, цар сакхетам ма кетта лакха бац. КIезиг-дукха тIехьайцараха е балхара хинад хьалха дIаяхарах, деш хIама а доацаш конвейере гIолла лелаш цхьа юкъ кхарах хила зе дац производствана яха уйлаш яраш а нийслора царна юкъе. Конвейерерча хIара болхлочо шишша минут балха ха зехьа йоайича бетта бIарчча коллективо беча балха из чIоагIIа Iаткъаргдолга кхетадацар цар. Конвейере болх беш я 30—35 кхалсаг. Царех хIараяр дийнахьа шишша минут йиса а тIехьайисача царех дукха сахьаташ хьахул. Йо гIулакх дика кхетадаьд укхаза, зехье балха ха йоалта цIендаь дIадаьккхад.

Бригада куллалдочунца Погорова Любайца цхьана Дебихана, ше бригада совета член хиларах тарра, дукха болх баьб къонабараш шоаш къахьегаш болча производствах дог лазаш хилийтара. Цар шоаш боккъонаш телхаераш кара доагIаш дар хьадехаргдолаш гIулакх дара. Хьалъетта йолайир балха хьабакха тIехьабусаш бараш массанена дIабовзийташ бола «Молния» яха листокаш. Бригада совета заседане бувц уж. Цу гIулакхаша доахаш, доахаш дIадаьхар къоначар балха тIа нийслуш хинна кхоачамбоацараш. Цар хьокхам нийбора хьинаре къахьегача хьехамчашкара, царех цаI я Дебихан а. Къахьегама дисциплина чIоагIъяра иштта болх барех дикуна бернат доккха да. 1982 шера хьалхарча ах шера ньчарел нийсса ахаш кIезигагIа я укхаза укх шера цу юкъа яь прогулаш.

М. СУЛТЫГОВА, Назрановски трикотажни фабрике социалистически яхье йола инженер.

КУЛЬТУРЕЙ ВАХАРИ

БАМовций мукъа ха

Байкало - Амурски магистраль буллаш боахкарий долаш да диззача вахара, мукъа ха хоза хилийтара, сего ший даровнеши дулургдараши дIагойтара, къахьегаме а общественни балха тIа а инициатива дегIайоалаяра эшаш мел дар. Бамовцашта хьайиллай картинни галерея ши музейни, музыкальни школаш, халкъа театраш. Искусство чIоагIIа хьашт долаш бола нах дилла вIашагIбетталуш йола моттигаш а хинна дIаэттай клубаш. Духьала укхаза хьахиннай ерригача магистрале йовзаш йола вокально-инструментальни халкъарен самодеятельни ансамблаш. Болх бе йолаеннай живописаца безам барий кружокаш. ЧIоагIIа дика лоархIаш я Северобайкальски искусствай школа. Цун ладувгIарий — плотникий Н. Астафьевен Н. Захаровен, инженера Т. Шульга йоккхий поэтически даровнеш гучаяьннай, мехколонна комсорг йола Н. Пулыревская Москве къонача литераторий Еррнгсоюзни совещане даакъа лоацаш хиннай. ПхелагIа шу да БАМа яде болалуш болча поэтийи писателийи творчески семинараш хула.

Бамовцаш книжка дуьна безаш ба. Цудухьа де мел дезар ду укхаза из магистрала эггара гаьнагIча опорни пункташка, вахтови поселкашка дIакхоачадара. Духхьала 1981 шера хьайиллай духьдухьача районашка 46 книжни магазин, шерра дегIаенай почтово-посылочни торговли я. Наха эша книжкаш, журналаш, специальни изданеш, хилийтара чIоагIIа лоархIаме я библиотекий сеть. Иштта, Тындерча центральни библиотека дукхача гIишлош еча трестащца договораш а даь хьайиллай трассе тIа книжкаш дIатела пункташ.

Магистраль хьалъеш барий духовни вахара эггара теркам тIаозаш йолча белгалонех цаI я дукха таланташ гучаяла гIо деш йола традиционни конкурсаш, фестиваляш, самодеятельни коллективашка хьажар. ДIадахача шера духхьала цхьан Центральни участке художественни творчества ваиятенгта юкъе эзавар віъ эзар гIишлохо. «Дото дзеоф» яхача гетарин алле ансамбло, масала, дIагойтар БАМа самодеятельни искусство Москве, съездий Кремлевски Двореце СибарегIен Гаьнарча Малхбоален эггара хьалха, БАМе шерра чакхдувл «Пушкински денош» — укх шера бархIаэзлагIа хилар поэзе цIей.

Байкало - Амурски магистрала шефство лоаттаю мехка ерригача союзний республикай, крайн, областий центрий творчески организацеша. Дукха ха йоаццаш ВЛКСМ Хабаровски комитетой моттигерча филармонен заказ дарагIа лаьрхIа йола пассажирски состав вIашагIъеллар Гаьнарча Малхбоален машиниаьхьо. Из яхар раcписени а йоацаш, БАМа станцешна тахкий разъездашка, поселкашка сецаш деношбийсаши а йоахаш. «Комсомольская правда» яха ВЛКСМ ЦК агитационно - массови поезд а санна, магистрала тIа массово-политически, культурни, спортивно - укхцIено товара балха лаьрхIа я из. Цу тайпарча поездий пассажираш — Iилманхой, искусства дехтелаш, писателаш, производства хьалхалаттараш ба.

Байкало - Амурски магистраль хьалбаь баккхара балхаш чакхдоалача этапа тIа доалаш латт. КПСС XXVI съезда решенеш тIа лаьрхIа да цхьайттагIча пятилетке ерригача трасса тIа чакхйоалаш поездаш йола хилийта. ГIишлонхоша дош деннад, цкъ ханал хьалха, 1984 шера 20 октябрь тIакхоачаш. Ленински комсомол яь ди дездеш билла бакхха. Магистраль эксплуатаце дIабаларо хьееллартья СибарегIени Гаьнарча Малхбоалени дукхача регионий халкъа боахама шерра перспективаш. ХIаьта дукха ца говш а тIехьа трассе хьалъе йолаьча кердача городашка хургда БАМа зонех СибарегIен а Гаьнарча Малхбоален а рузкъаши карадерзадергдараш боккъонца йолча культуранен ховаленний дуненнен чуозара мел шар.

Евгений БУГАЕНКО, АПН корреспондент.

Владимирски область. Город Суздала хIара шера 800 шу соцгIа туристаш тIаьц, царех 40 эзар — довзол эрахьара.

БIаьшерешка хьахина йолча города архитектурни ансамбле кхерий тIа хьахьекхад эрсий паччахьалкхен историеда айхха бувзам болаш дола города истори.

ЙIайча тIох даь кремлеш, моластыраш, килсаш, колокольнеш. догамаш деш хозьахь дахчах хьалхьахIамаш — дерригаш а 100 гаргта долча граждански культови архитектура памятникаш — къаьнарча хIарча мастерий говзало цецвоахкх.

Керттера туристски комплекс бахьан долаш городе ухача хьаьний торо хиннай массехк дийнахьа Дошо гома хозаленаш йоаза, Iомае.

Суздалан керттерча туристски комплексанен туризма журналистийн яздархойи Дувеп халкъашта юкъерча федераце Дошо Iаж яха сийлея приз сивай культура памятникаш лорадарах, церна реставраци ярах, хIаьта кхтта туризма гIулакха, церех пайда эцарах, цу тайпарча форматIа культурни хувцамаш дара юкъе доккха даакъа дахьарах.

СУРТА ТIА: дукха сакъердаме хIамаш дувц бераша Суздале къаьнагIа барех волча вахархочо Егор Григорьевичь Бобуноа.

С. МЕТЕЛИЦЕН
И. ДЫННИНЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

Грознерча экранаш тIа

«№ 107 ЙОЛЧА ИНСТРУКЦЕХ ХИННА ХУВЦАМ»

Укх тIеххьарча массехк шера бусалба нах баха Малхбоале вай лаьтта эггара нрагIа йола моттиг хинна дIаьттай. Стратегически дика моттиг а мехкдаьтта дукха хиларо а къаьстта тераам тIаоз цунна малхбузен разведкайн бизнесменийн меттол политически авантюристий а. Укказа дувз къайлагIа барт бара мазаш, чакхйоах террористически акташ, паччахьаш дIабоахаш хувцамаш ду. Вайна ма хорра, берригa а из тийна болх лелабу шоай лоIамагIа уж мехкаш мукъадалар а детIадар а кхераш йолеи Малхбузен капиталистически паччахьалкхенаша.

Узбекски кинематографисташа даьккхача цу фильме хулёр чакхдоал боацаш болча дагалаьцача мехка. Цига хулар а фильма турпалаш а ба дагалаьца. Бакъда, из ишта дале а, хьожачарна радио а телевидене а передачашка гIоала дика бовз кинокартина турпалаш а, цига дувцар, хулаш бола мокк а.

Шоай паччахьа дIавакхка аьнна тIема хьисапе хувцам бе кийчлуш болга дIахайта оардагIваьннача прогрессивни журналиста Хайдара, Iетта а, теха а, кхераяь а, ше шпион хиннай алийта гIерташ экстремисташа хьувзаеш йолча советски лора Атаджанова Халида а сурт - сибаташ бокхьонцаI хиниача хIамай лард йолаш да.

Галиев Анатолен Тропинин Эдуарден сценарех на фильм оттадеьраш ба режиссераш Сабитов Захидя Бзаров Георгийн.

На кинокартина дагалаьцар а дакиха доладьр а Сабитов Захид вар, бакъда, хаал хьалха Iоежал тIакхаьча из дIавалараx. из болх чакхбаьккхар Г. Бзарова.

Цига даакъа лоацаш ба артисташ Исаева Сайрсам, Хамраев Улугбек, Сенченко Леонид, Рахимов Наби, Сагдуллаев Рустам, кхыбараш.

«САТЕМАХ БОАХ»

Яздархо Стаднюк Иван вайна дика вовзаш ва дIабахача тIемах лаьца «ТIом» яхаш цо яздаьча массехк даькъах латтача романах. кхьча произведенех. Беркате болх бу цо кинматографе а. Иштта, цун сценарех даьккха да дукха фильмаш. царна юкъе «Максим Перепелица» яха сакъердаме комедийни фильм а долаш. Укх фильма сценари язьнар а из ва. Ер а комеди я.

Фильма керттера турпал — армера цIавена сержант Горовой Николай. Из музыкант ва, цудухьа шоай юрта Листопаде, нахага дике салаIийта белам болаш музыканташ лохаш оарцагIа воал из, бакъда, цунна духьала нийслу дукха новкъарленаш. хийла укхох нах белаш моттигаш а нийслу. Юххера а ше яхар а шийна хетар а вIаштIехьдаккха аьттув боал Горовоя.

Цу сакъердаме фильма музыка язьяр ва композитор Птичкин Евгений, цига суртсибаташ кхолл артисташа Смирнова Лидас, Анофриев Олега, Медведев Юре, Шабалтас Ивана, Белогурова Ларисас, Лекина Галинас, кхычар.

«ИЗ ЭГIАЗЪАХА ВОЛАЛУ»

Цу французски фильме керттера роль ловзаеш ва дукхача кинокартиняшна суртсибаташ кхолларца вайна массанена дика вовзеш вола киноартист Пьер Ришар. Кхьча фильмашка санна, укхаза а дукха тамашке хIамаш нийслу Ришара турпалша, бакъда, фуннагIа нийсленцадар аьнна, воха на вохаш, шийгара Iаяха доккха гIалат на довлийташ, дизза кхоачашду цо шийн декхар...

ЮХА А ЭКРАНАШ ТIА

Юха а эрана тIа доал 1974 шера «Мосфильм» яхача киностуде даьккха «Шоайла безачарех йола романс» яха фильм. Цу фильмата хьожаш барий торо хургья цIаьккхаза а безаш бовзаш болча артисташа — Кореневa Еленаца, Киндинов Евгенеца, Смоктуновский Инокентеца, Купченко Иринаца, Савина Няца, Збруев Александраца вIашагIкхета.

В. КОВАЛЕВА.
Нохч - ГIалгIай АССР Госкино йоакхагIа йола редактор.

ОЗИЕВ Салман

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ КЕПАЙОАЗУВ

Паччахьа Iеткъамо —
Боадоно хьешаш,
Сийрдача вахарга
Сегувсаш, хьожаш,
Культурех, дешарех,
Иразех хьегаш,
БIаьшераш даьхар Iа,
Нохч-ГIалгIай мохк.
Хьай наьна меттала
Дешар а доацаш,
Из дешар хьенхолла
Хьай сиг а воацаш,
Из кхоллал волчун шиъ
Бокъо а йоацаш,
БIаьшераш даьхар Iа,
Нохч-ГIалгIай мохк.

Паччахьа дукъ лийнар
КIаллара воаккхаш,
Къахьегаш мел волчун
СаларгIат доаккхаш,
Боадоно хьийшачун
БIарг сийрдабоаккхаш,
Октябрен малх кхийттар,
Нохч-ГIалгIай мохк.

Адамаш кьийшача
Боадон гIор лаьллар,
Октябрен малхаца
Халкъ сийрдадаьлар,
Кхычарга санна цо
Хьога а аьлар:
— Сердало я хьона,
Нохч - ГIалгIай мохк!

Мецванначоа эша
Из кхача санна,
Хьогванначоа деза
Из шоада санна,
Баьдеча ваьллачоа
Ден сердал санна
Хьона мийшар дар из,
Нохч-ГIалгIай мохк.

Сердало — из ер из
Хьо дамм хьийгар,
Ленина никъ бар из
Цо хьона кьийзар,
Из хьехам ма бар из
Хьо шийга хьийзар,
Из хьога хьахкаьчар,
Нохч - ГIалгIай мохк.

Цу сердалонца хьай
Дог-са гIоздаьнна,
Хьай наьна дешаре
БIарг сийрдабаьнна,
«Ленина никъ» аьнна
«Сердало» аьнна
Газеташ хийцар Iа,
Нохч-ГIалгIай мохк.

Хьай кепайоазонца
Мохк сийрдабоахаш,
Дешарца, хьаькъалца
Говзал совйоакхаш,
Сийрда никъ гайкораш
Юстара доахаш,
ДIаьхалла боде хьо,
Нохч-ГIалгIай мохк.

ДIадеьннад, дацденнад
Балово хьешар,
Халкъега хьекхаьчад
Шийна мел эшар.
Iомадеш хьай наьна
Меттала дешар,
Хьо сийрдабале хьо,
Нохч-ГIалгIай мохк.

Хьай наьна мотт хьехе
Нах бе хьа шортта,
Дукха а школаш я
Хьа хIара юрта,
Вай мехка мел вер ва
Ше деша гIерташ,
Сердало я дешар,
Нохч-ГIалгIай мохк.

Хьай наьна меттала
Йоазош а да хьа,
Говзаме йоазош деш
Йоазонхой бе хьа,
Масса а тайпара
Говзанчаш бе хьа,
Иразга боде хьо,
Нохч-ГIалгIай мохк.

Компарти а хьона
Из ираз деннер,
ХIама санна дакъ хьа
Йоакхо аш кхиннер,
Хьай наьна йоазонна
Хьона никъ беннер,
Цун хам беш хила хьо,
Нохч - ГIалгIай мохк.

Из парти кхоллар ва
Вай сийлахь Ленин.
Ирсе никъ лаьхкхаб
Цо адамлена.
Адамаш рагIа да
Цун хьалхахеина,
Цун сийдаш хила хьо,
Нохч-ГIалгIай мохк!

Йоазонца хьа хальхай
Сийрда хьал дувцаш,
Ленина хьахамаш
Сийдаш хьалпувцаш,
Коммунизман ноакхе
Шерра гIо дувзаш,
ДIахьовза болла хьо,
Нохч-ГIалгIай мохк!

● СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 40 ШУ ДУЗАШ

ДЕНАЛ ДОЛА ПУЛЕМЕТЧИК

Стародубцев Ивана тIема наькъаш дIадоладеннад город Нальчике, тIема хьалхарча деношка кхоач из цига латтача тIема часте. Цул тIехьагIа приказагIа уж болх Беслане. цигара Дагестане кхоач Стародубцев юкъевола часть.

Дагестански АССР тIом хиннабаш, бакъда, тIатеIIа дIахьош хиннай тема учениш. ХIаьта Стародубцев хул цига пулемет Iомаеш, цо из сихен тIехдикен Iома а ю.

Фашисташ Къулбаседа Кавказера арадоахача хана шийн подразделенеца моастагIчоа тIаIазар деш терски машиннаькъа юхха гIолла моастагIчоа дов деш кхоач из фашисташ чIоагIбеннача Тамане.

— Цхьа фашисташ контратаке баьхнар тхона, — яхай дувц Стародубцева, — со моастагIа IотIаделхийта дезаш вар пулемета пхорч. — Из дар Керча юкхе, пулеметаша шоай «къамаьл» доладича сиха юхаваьлар моастагIа. Оаха дов деча юкъа вай бIухой дехьабувлар керчински пролива. ХIанз санна дагадоагIа сона тхоай десант цига чIоагI а ена Керчь хьаьлаьца. Цига Войкова цIерагIа завод йолча районе чIоагIо а яь сайцар тхо. цул тIехьагIа Феодоси йолчахьа дала приказ делар.

Вай мехкахо юкъевола 641 полк никъбеш яр Крыме. Мукъаяьха хиннай Алушта, Ялта. Iаьрача Форда бердаш тIа гIолла Балаклавегахьа яхай, цига гIолла Севастополага кхачар духьа.

Цига кхача гаьна хиннадац, бакъда, цига кхачалехьа Сапун-лоам тIа къаза тIом бе безаш хиннаб фашисташца. МоастагIчо шийна могар деш хиннад Севастополь дIа ца кеца, Iодахад цига дукха цIий, хIаьта «овнхараштагIазар деш хиннай Стародубцова пулемет.

Крым мукъайоахх. Лоацца ха отт салаIа. Полкага салаIийтар духьа из юг юха а Феодосе.

— Цига салаIа дезадеф тха, — йоах тIема ветерана, — хьувкъам чуэна ха яр из. — Оаха — салташа а эпсараша а гIо де лаьрхIар колхозникашта. Оаха болх бора марсаша, комбайнаш ядар пу хана. Из болх беча хана тIом бицбеннабар тхона, из вIалла ца хилча санна хетар.

Ялат чуэцача эггара хьалха болх беш вачар Троицкерча юртбоахама артела колхознаи Стародубцев. Хьункъам чуйицача поли юха а новкъайоал. ХIанз из йодар Польша дрезуя долчахьа

— Фашистски Майданек яха лагерь бIаргагo йийзай са, — йоах Иван Алексеевича. Сай бIаргашца бIаргайнай сона из-валара лагерь. Цига тхона дайра даькъех диза ораш, крематори, боабаьча наькха хIамаш чуйола складаш, еррига къказал. Цига дуваш дцар оаха фашисташ бокъонца хIалакбалцца гера Iо на дилла.

Висла яхача хиша тIехйоал поли, Варшава гуш яр тIаьрьюкъе уллаш санна. Кийчбеш бар польски столица бахьан бертбола тIом. Оконаш, сангараш йоахар. Дов дIадолалу, цига цога йонкхача тола пхона гарг кхайте чов ю Стародубцева, медсанбате кхоач. Цул тIехьагIа санитарни поездаца Каменецк — Подольскерча госпитале вут.

ТIом чакхбоалаш бар. Коталон Дя хьатIаьттача хана Украине хиннав вай мехкахо.

Шийн станице Троицке из цIавенав «За отвагу» яха медали Слава кхоалагIча степена ордеш уллаш. ЦIавеча юкъ ца йоллийташ XIX партсъезда цIерагIча колхозе балха вода Иван Алексеевич. Цо болх баьб шурий-товарни ферме, кормоцехе. хIанз из болх беш ва шурий комплексе.

Дика делал а ба Стародубцева. Сесагаца Раиса Николаевнаца цхьана дикъ бер кхедаьд цар.

С. ВОРОНИН.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

9 июль

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00—14.00. «Вай Даьхен байранха кIал латташ вай массаза а нийса никъ дIаьху» яха радиоконцерт 10.00. Йоккхача теннисах йола спортивни яхьаш. 11.00. Массови ловзараш. сакъердаме состязанеш. 15.00. «Професси харжара лоархIам» яха радиобеседа. 16.00. «Советски халкъ — наьха нерда исторически общность» яха лекци. 20.00. «Хьалха коммунисташ бар» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 9.00. Болх беш я «Унахцiено» яха клуб. 10.00. Болх беш я кинодезарий кинолаборатори. 10.30. Йоккха зал. «Дезала иразаш дIоагIаш» — шуи бе» яха саг йоалаяра яхара торжествени регистраци яр. 11.00. Парк. Болх беш я берий аттракционий майда. 14.30. Болх беш я «Съездагара съездага» яха радиолектори. «Цердадап гучадоаккхача наькъа тIа» яха беседа 19.30. Халхара зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб. 20.30. Баьццара театр. Болх беш я «Ер бIаьшере дIайолалуш» яха кинолектори 21.00. «Коммунисташи замен» яха тематически кинохьожар. Гойтаргда «Наьна дог» яха художественни фильм.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. Болх беш я машинаькъахой революце, тIема, къахьегама сийлен музей. 14.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

10 июль.

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 10.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00 — 14.00. «Машарах дола иллеш» яха радиоконцерт. 10.00. Йоккхача теннисах йола спортивни яхьаш. 15.00. Духовой оркестра концерт. 16.00. «Вай — советски нах» яха устни журнал. 17.00. Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен филармоне струнни квартетен сеистийн концерт. 20.00. «Хьалха коммунисташ бар» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 11.00. Кинотеатр. Болх беш я «Фильмийн приключенешн дунеш тIа» яха киноклуб. Гойтаргда «Мичай хьо. Багира» яха художественни фильм. 11.00. Болх беш я берий аттракционий майда. 14.30. Болх беш я «Са мохк — са республика» яха радиолектори. «Мехка къона дай» яха беседа. 15.30. «Яздархой замен» яхача книжкай выставка юххера беседа. 19.30. Хьалхара зал. Болх беш я «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб. 20.30. Болх беш я «Къахьегамга хьежжа сий а» яха кинолектори. 21.00. Баьццара театр «Коммунисташи замен» яха тематически кино хьожар. Гойтаргда «Импери йохар» яха художественни фильм.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. Болх беш я машинаькъахой революце, тIема, къахьегама сийлен халкъа музей. 14.00. Болх беш да «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

ФЕ ХИЛА

Транспортни средства водитель санна наькъашка лелара бокъонаш лорае езаш ва гIашло. а, бакъда дукхача гIашлошта хет машина тIа па тохаш водителa сецае могарда аьнна, кIална аьлча тIатехача ше бехктокхае оазргволанда. Цар дика кхетадац хIара водитель тайп - тайпара реакци, опыт йолаш волга. ХIаьта автомобиль а мичай хьадега деххача хана цхьан метте саца йиш йолаш. Цун йоккхалгеи дозалгеи сиха йолаш хиларта хьежжа социйча а инерцегIа дикка гаьна дIахьалхашкахьа йода из.

Наькъашка лелара бокъонаш лора ца бир бахьан долаш цхьабола гIашлой тIакхача йоалаш йоагIача автомобиля хьалхашка гIолла никъ а хоадабий тIехлех. гIашлой зуламах лорабара наькъа йисте яьча вартах тIехлелхаш а транспорт лелача наькъа тIа нийслу. Из бахьан долаш зуламаш хул гIашлой дозабеш. кхьметел боабеш а.

Баку—Ростов яхача новкъа бийса тIехьаяхача хана Гудермесски районе город Орджоникидзерта АТК «Икарус» яхача автобуса водитела В. Богарова машина тIатехай везда наькъах тIехъэкха веннача Джалка яхача юрта вахаш волча пхьаплахьа болх беш воацача Б. Хизриевна.

Грозне Ленински районерча Первомайская яхача улицагIа «Жигули» яха шийн машина радиатора хьалхашка гIолла тIехъэкха еннача Г. А. Будинкована тIатехай Курчалоерча № 2 йолча школа хьехархочо А. С. Пигнева.

Цу шийнахьа а гIашлой лоза а баь бальницешка бахьаб.

ДIадахача кхьрача дийнахьа С. М. Кирова цIерагIча культуран салаIарен парке чакхьаьлар наькъашка лелара бокъонаш йовзарий конкурс. Цига даакъа лоацаш хилар яах бахача моттигашка вIашагIкхьехха берий клубаш. городера берий площадкаш. Из конкурс чакхьаьккхар Госавтоинспекце, культуран салаIарен парка, Ленински района пионерий цIен болхлоша. Конкурсе дар Зорге, Карбышева, Гайдара, Полежаева, Коавчук Костяй цIерагIча, «Здоровье» яхача берий клубашкара 200 совгIа бер. Цар декхар дар наькъашка лелара бокъоний. знакаш нийса хьаькъоккхадга, автотранспорта разводка ерга. гIашлойи велосипедистийн наькъашка лелара бокъоний хьакъехьа деннача хаттараштa нийса жоп лулга. Цул совгIа, бераш декхарийла дар сурт а дилла наькъашка хила тарлуш дола цхьа хьал хьахьокха а «трамвай», «велосипед», «гIашло», иштта кхы дIахо санне долча дешаех стихотворени оттае а.

Уж декхараш массане а дийагIа кхоачашдир Зорге цIерагIча клуберча бераша. шоллагIча моттиге хилар къона гайдаровцаш. кхоалагIа моттиге — Кравчук Костяй цIерагIча клубера бераш.

Котбаьккхараштa совгIаташ делад.

ДIадахача кIирагIа (30 июне деца 7 июле кхачалца) республика наькъашка 47 автоавари хиннай. цига 4 саг велав. 24 саг лозавьв.

НГIАССР МВД ГАИ.

Спорт

ХЬАЛХАРА МОТТИГ ЯЬККХАР

Город Аргуна кердача культура цIен зале кхаь дийнахьа хилар «Урожай» яхача ДСО Россовета берий-кхелетарий спортивни школай дешархой шийн лоIамагIа кIалтохкргагIа латара яхьаш. Цига даакъа лоацаш бар Российске Федерацерча 18 автономни республикашкара, краишкара, областашкара бахьна 200 совгIа кьона борецаш.

Нохч - ГIалгIайчен команда юкъебар Урус - Мартана, Шалла, Грозненски, МагIалбика районашкара борецаш.

Iалаьмате дика аьттув баьлар цу яхье вай команда. Цига цо яьккхар 7 хьалхарен, 7 шоллагIен, 4 кхоалагIен призаш.

Шо-шоай дозала категорех цига чемпионий цIераш яьхар вай спортсменаша: А. Тужаева, Ш. Устарханова, М. Исаева, С. Гичаева, А. Точиева, А. Сапева, М. Гагатагаева.

Цу спортивни яхье Нохч-ГIалгIайчен команда кийчъяраш ба — А. Магомадов (г. Аргун), Р. Гиназов (Грозненски район), С. Батыров (МагIалбик), А. Бадалов (Урус-Мартан).

Д. МУСАЕВ,
«Урожай» яхача ДСО инструктор-методист.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

№ 4 йолча Грозненски юкъерча профессионально-техническа училище 1983—1984 дешара шера дешархой деша дIачуэцаргa дIахойт.

Укх профессеех:

1. Мехкадаьттех газах йоаккхача скважинашта эксплуатационни разведочни буруш тохача бурильщикa гIоначa. электросварщикa болх бе а ковргдолаш.
Дешара ха — 1—3 шу.

2. Буровойте гIулакх деш вола электромонтер.
Дешара ха — 3 шу.

3. Электрогазосварщик.
Дешара ха — 3 шу.

4. Слесарь-авторемонтник.
Дешара ха — 1 — 3 шу.

5. Химически анализа лаборант (мехкарий).
Дешара ха — 3 шу.

6. Топограф-геодезист.
Дешара ха — 3 шу.

Училище деша дIаэц 8—10 класс чакхъяьккха кагий нахи мехкарийи, эсарера цIабаьнна бIухой.

Училище кийчъю «Грознефть» объединенена кадраш. Деша баьгIаза хана дешархой Iалашбу мах боацаш обмундированеца, кхачаца, учебникашца, общежитеца. Производственни практика йолча хана дешархошта шоай специальностагIа доагIача юкъарле алапех 33—60 процент ехха кара дIател. Училище деша вагIаш яьккха ха къахьегама стажаца вIалоархI.

Училища кхо курс чакхъяьккха а йистебовлаш далуш йола экзаменаш толаме дIаенна а болча кагирхошта юкъера образовани яьккхарах долен профессегIа квалификаци ена долен дипалом дIалу.

Училище чакхъяьккхасаш специальностагIа болх бе хьожабу город Грозне. Деша отта безам болчо училище хьачулу директора цIерагIа ер документаш: заявлени, дийша хилара тешал, вахача моттигера справка, ваь ха тIайола тешал е паспорт, 6 фотокарточка 3x4 размер йолаш. Документаш хьачуйилу хIара дейна 8 сахьат даьлча делз 16 сахьат даллалца.

Занятеш дIайолалу 1983 шера 1 сентябре.

Хьамсара доттагIий! Тхо училище деша дувла! Из чакхъяьккхачул тIехьагIа еашош хержача специальностагIа йоккха говзал йола бодхлой хургда шох, хIаьта юкъера образовани а хургья шун.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьски район, 12 участок, автобусаш № 13, 24, 25, трамвай № 5. «12 участок» яхача уш соцача кхаччалца.

ДЕША ДУВЛА!

РСФСР ЦСУ
УЧЕТА МЕХАНИЗАЦИ ЯРА
ГРОЗНЕНСКИ ТЕХНИКУМО ДIАКХАЙКАДУ

1983—1984 дешара шера дийнахьарча а заочни а отделенешка 8 а 10 а классаш яьха дешархой деша хьайбеш хилар.

Дийнахьарча отделено укх специальностегIа:

1. Техник-електромеханик.
2. Учета механизаци яра техник (10 класс яьккхараш мара эцац).
3. Промышленни учета бухгалтер.

Заявленеш хьайю 1 июне дезз 14 августага кхаччалца 10 класс яьккхарашкара, хIаьта 8 класс яьккхарашкара 1 июле дезз 31 июлага кхаччалца.

ДIаэцара экзаменаш: 1-ча дезз 20 августага кхаччалца.

8 класс яьккхарашкара: эрсий мотт (диктант), математика (дувцаш).

10 класс яьккхарашкара: литература (сочинени), математика (дувцаш).

Заочни отделене (10 класс яьккхераш мара дIаэцац) укх специальностегIа.

1. Промышленни учета бухгалтер.
2. Учета механизаци яра техник.

Заявленеш хьайю 3 мае дезз 10 августага кхаччалца.

ДIаэцара экзаменаш:
1-ра поток: 10-ча дезз 20 июнага кхаччалца.
2-гIа поток: 10-ча дезз 20 июлага кхаччалца.
3-гIа поток 10-ча дезз 20 августага кхаччалце.

ДIаэцара экзаменаш: литература (сочинени), математика (дувцаш).

Кхьчахьара тIабаьхкараштa общежити ду.

Техникума адрес: 364060, г. Грозный, Кирова проспект, 8; телефонаш: 3-56-39; 3-54-74; 3-56-33.

Техникума дирекци.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 июль
II ПРОГРАММА

14.00 — «Искусствой дунен тIа» (нохчий меттала).
14.34 — Вайцига хьоашалгIа баьнна ба А. В. Луначарски цIерагIча Армавирски Паччахьалкхен драматически театра артисташ.

РАДИО

9 июль

7.20 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам.
7.25 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Хоамаш.
10.16 — «Эрсий мотт — сийлахь-доккхача доттагIалла мотть. Беседа (гIалгIай меттала).
11.00 — «Къонал» яха радиовыпуск.
11.30 — РСДРП II съезда 80 шу дизарга. «Пролетарски гимн». Лукина дувцар.
12.30 — «Илли а да юкхе». Юртбоахама болхлошта кеталь музыкальни программа.
15.15 — «Зlон-зоа» яха сатирически журнал (нохчий меттала).
15.35 — Сийлахь - йоккхача Коталон 40 шу дизарга. Фронтовиний дагалувцамаш.
15.50 — Хоамаш.
16.00 — «Кавказа Iуйренаш» яха радиожурнал.
18.00 — Художественни самодеятельноста дагьалашархой концерт.

УКЪ

18.00 — «Оризонт» яхача вокально-инструментальни ансамбля концерт.
18.35 — А. Шиллер. «Коргатаи безами» яхача спектакла монтаж (нохчий меттала).
19.35 — «Моттигера композитораш, поэташ цар иллеш» яха музыкальни передача (нохчий меттала).
20.05 — «Къона таланташ». Концерт.
20.50 — Нохч-ГIалгIай темагIа йола фантази.

10 июль

7.12 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.36 — Музыкальни антракт.
8.25 — Шоана кеда хета иллеш.
11.20 — Республика мехкдаьтта промышленноста 90 шу дизарга. «Къахьегама байрахх тIара ордем».
11.15 — Кlиранден музыкальни программа.
16.00 — «Школьный глобус» яха радиовыпуск.
16.30 — «Къона тIехое» (нохчий меттала).
18.00 — «Илланца доттагIал лолчарна» (гIалгIай меттала).

УКЪ

18.00 — Арменка искусствой гозалчийн музыкальни коллективай концерт.
18.45 — «Сакъердамеча тайпе тIа» (гIалгIай меттала).
19.05 — Шахбулатов Iадмана иллеш.
20.05 — «Сийлахь-доккха доттагIал». И. Дубински дувцар (нохчий меттала).
20.08 — Художественни самодеятельноста дагьалашархой концерт.

ХIОАЬТТАМ

Тахан республике гIоллея Грозне хувцалуш моркаш а йолаш, йовчаа а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 26—31, Грозне 28—30 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, кхьайолча моттигашка юкъ-юкъе догIа а делхаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьеккхаш хилен фегара температура буйсана 14—19, дийнахьа 24—29 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхаш секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кисьмой — 2-56-67; корректорска — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05221. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3598.